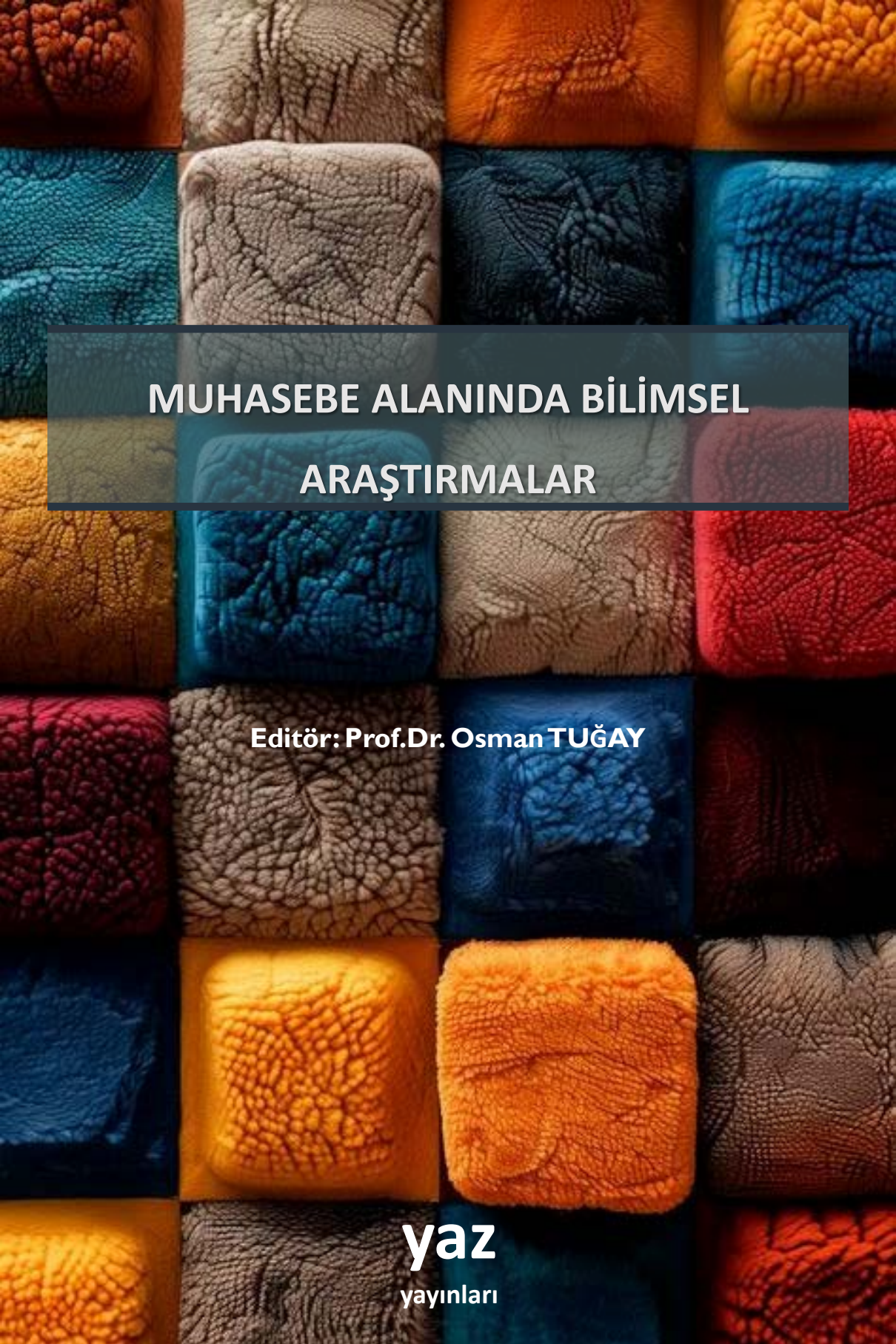




MUHASEBE ALANINDA BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Editör: Prof.Dr. Osman TUĞAY

yaz
yayınları

Muhasebe Alanında Bilimsel Araştırmalar

Editör

Prof.Dr. Osman TUĞAY

yaz
yayınları

2026

**Muhasebe Alanında Bilimsel
Araştırmalar**

Editör: Prof.Dr. Osman TUĞAY

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-8996-09-8

Mart 2026 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Türkiye’de Denetim Kalitesinin Evrimi: Kamu Gözetimi Kurumu 2020-2024 Yılları Gözetim Sonuçlarının Değerlendirilmesi	1
<i>Yusuf KURT</i>	
Entegre Raporlama ve Nakit Akışları İlişkisinin Hile Denetimi ve Şirket Değeri Açısından İncelenmesi	16
<i>Oğuz KUYUMCU</i>	
Muhasebe Literatüründe Yapay Zekâ ve Büyük Veri: 2005–2026 Dönemi Bibliyometrik Bir Analiz	35
<i>Nurcan YAĞMURLU</i>	
Sürdürülebilirlik Raporlaması, Güvence Denetimi ve Finansal Yapıların Dönüşümü	58
<i>İbrahim SAKİN</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

TÜRKİYE’DE DENETİM KALİTESİNİN EVRİMİ: KAMU GÖZETİMİ KURUMU 2020- 2024 YILLARI GÖZETİM SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yusuf KURT¹

1. GİRİŞ

Bağımsız denetim, finansal piyasaların güvenilirliğini tesis etmek ve paydaşların doğru kararlar almasını sağlamak için kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçte, bağımsız denetçilerin finansal tabloların şeffaflığını, güvenilirliğini, nesnellliğini ve standartlara uygunluğunu sağlaması beklenir. Ancak 21. yüzyılda yaşanan muhasebe skandalları, denetim mesleğinin öz-düzenlemesinin denetim kalitesini sağlamakta yetersiz kaldığını göstermiştir. Bu durum, bağımsız denetimde kamusal gözetimin düzenleyici rolünü ve önemini vurgulamıştır (Kızıl & Kasbasi, 2018; Đorđević & Đukić, 2022). Kamusal gözetim kurumları, denetim mesleğinin bağımsızlığını koruma, denetim standartlarını belirleme, denetim faaliyetlerini izleme ve denetim firmalarına yönelik disiplin mekanizmaları geliştirme konusunda merkezi bir rol oynamaktadır (Elshandidy vd., 2021; Alon & Samsonova, 2019).

Denetim kalitesi, denetimin temel amacı olan finansal raporlardaki bilgilerin güvenilirliğini artırmanın anahtarıdır. Son yirmi yılda, denetim mesleğinin öz-düzenlemesi bu kaliteyi garanti etmek için yetersiz kalınca, kamusal gözetimin etkin bir şekilde kurulması ve işleyişinin önemi belirginleşmiştir.

¹ Doçent, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Özalp Myo, Dış Ticaret Bölümü ORCID: 0000-0002-1071-4205.

Uluslararası düzeyde, Avrupa Birliği'nin 2006 Yönergesi ile denetim mesleğinin kamusal gözetimi için AB genelinde bir sistem oluşturulmuştur (Panteleiev, 2020; Yuan, 2020). Bu tür düzenlemeler, denetim kalitesini artırmayı ve muhasebe skandallarının önlenmesini amaçlamaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) gibi kurumlar, denetim firmalarının denetim kalitesini sağlamak amacıyla uluslararası denetim programları yürütmektedir. PCAOB tarafından denetlenen ABD dışındaki denetçilerin, denetim raporlarının kamuya açıklanmasından sonra rakiplerine kıyasla %4 ila %6 pazar payı kazandığı gözlemlenmiştir. Ancak, denetim raporlarında çok sayıda eksiklik tespit edildiğinde bu pazar payı kazançları azalmaktadır (De Jong vd., 2020; Aobdia & Shroff 2017; Quick vd., 2024).

Kamusal gözetim, denetim ücretleri üzerinde de etkilere sahiptir. AB'deki denetçi denetimleri bağlamında yapılan bir çalışma, denetim ücretlerinde denetim sonrası dönemde bir artış olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, denetlenen firmaların denetçileri ulusal Kamu Gözetim Kurumu (POB) tarafından denetime tabi tutulduğunda bu artış daha belirgin hale gelmektedir (Florou & Yuan, 2022).

Birleşik Krallık'ta ise, Finansal Raporlama Konseyi (FRC) tarafından yayımlanan denetim raporlarının denetim ücretleri ve denetim firması değişikliği üzerindeki etkisi incelenmiş ve denetim firması yüksek kalitede derecelendirilmediğinde denetim ücretlerinde önemli bir artış bulunmuştu. Bu durum, düzenleyici kurumların denetim piyasasındaki rekabet ve fiyatlandırma mekanizmaları üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu göstermektedir (Widmann vd., 2020).

Bağımsız denetimde kamusal gözetim, denetim kalitesinin artırılması, finansal piyasaların istikrarının sağlanması

ve paydaşların güveninin yeniden tesis edilmesi için vazgeçilmez bir mekanizma haline gelmiştir. Bu gözetim, denetim firmalarının davranışlarını etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda finansal raporlama kalitesi üzerinde de önemli etkiler yaratmaktadır.

Gerek doğrudan yürütülen gözetim faaliyetleri gerekse dış kurumlardan gelen bildirimler neticesinde saptanan usulsüzlükler, 660 sayılı KHK ve Bağımsız Denetim Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde karara bağlanmaktadır. Kurul, tespit edilen ihlalin niteliği ve ağırlığına göre; uyarıdan başlayarak yetki belgesinin askıya alınması veya tamamen iptaline kadar uzanan geniş bir yelpazede idari müeyyideleri uygulama yetkisine sahiptir (KGK, 2026).

2. YÖNTEM VE ARAşTIRMA

Bu araştırmada Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu-KGK resmi web sitesinde gözetim faaliyeti kapsamında yayımlanan raporlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda KGK tarafından ilk rapor 2020 yılında yayımlanırken, son rapor ise 2024 yılına aittir. 2025 yılı raporu ise bu araştırma esnasında henüz yayımlanmadığından incelemeye alınamamıştır.

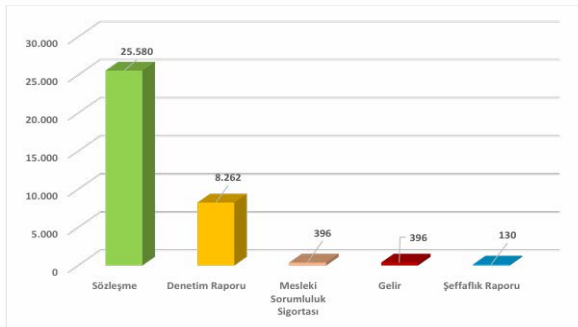
Bu doğrultuda ilgili raporlarda kontrol edilen bildirim sayısı, tespit edilen bulgu sayısı, bulgu oranı, dönemin karakteristik özelliği ve teknik odak noktası gibi bilgilerin karşılaştırılmalı olarak sunulması amaçlanmıştır.

3. GÖZETİM KONULARI

KGK'nın gözetim faaliyetlerini temel olarak beş ana başlık altında topladığı grlmektedir:

- **Sözleşme Bildirimleri:** Asgari unsurlar, bildirim süreleri, denetçilerin yetkili olduğu alanlar, sorumlu denetçi yetkisi, rotasyon süreleri ve denetim dışı hizmet yasaklarını kapsamaktadır.
- **Denetim Raporları:** Raporların formatı, Kilit Denetim Konuları (KDK) bölümünün varlığı, finansal raporlama çerçevelerine (TFRS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS) uygunluk ve raporlama süreleri.
- **Şeffaflık Raporları:** Denetim kuruluşlarının yıllık olarak yayımlamak zorunda olduğu raporların asgari bilgi içeriği ve süresi.
- **Gelir Bildirimleri:** Denetim faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin doğru ve süresinde beyan edilmesi.
- **Mesleki Sorumluluk Sigortaları (MSS):** Sigorta poliçelerinin mevzuatta öngörülen asgari şartları taşıyıp taşımadığı ve süresinde yapılıp yapılmadığı incelenmektedir.

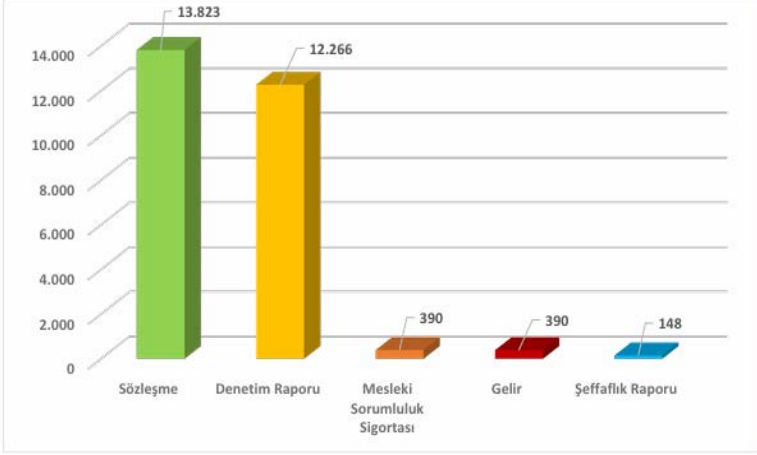
2020-2024 yıllarına ilişkin gözetim sayıları aşağıdaki grafiklerde sunulmuştur.



Grafik 1. 2020 Dönemi Yıllık Gözetim Faaliyetleri Tüm Bildirimler

Kaynak: KGK, 2020 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu (Yillik_Gozetim_Faaliyetleri_Sonuc_Raporu_2020_Dönemi.pdf)

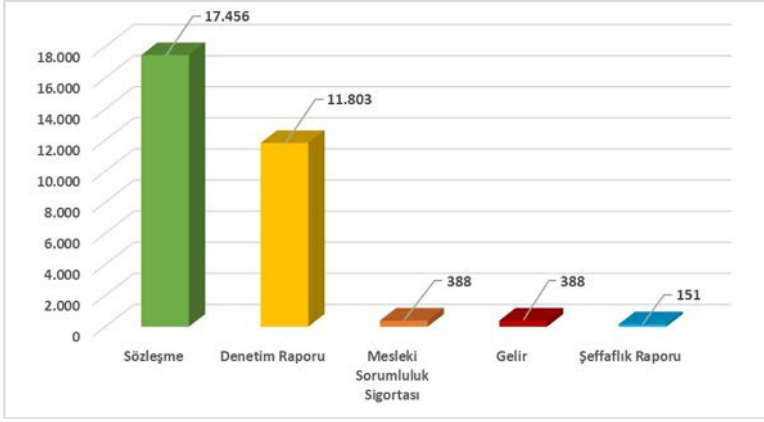
Grafik 1'e göre 2020 yılında 25.580'i denetim sözleşmesi, 8.262'si denetim raporu, 396'sı mesleki sorumluluk sigortası, 130'u şeffaflık raporu ve 396'sı gelir bildirimi olmak üzere toplam 34.764 bildirim kontrol edilmiştir.



Grafik 2. 2021 Dönemi Yıllık Gözetim Faaliyetleri Tüm Bildirimler

Kaynak: KKG, 2021 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu (2021 YILLIK GÖZETİM RAPORU.pdf)

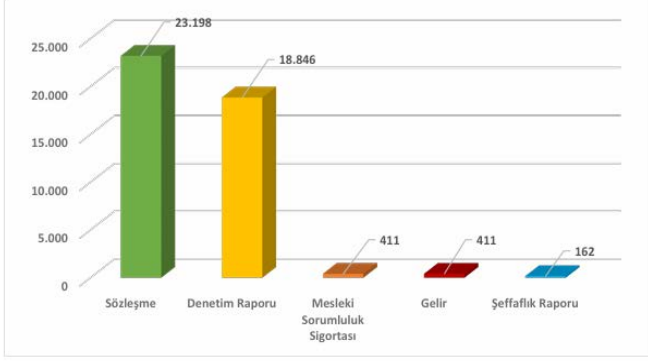
Grafik 2'ye göre 13.823'  denetim sözleşmesi, 12.266'sı denetim raporu, 390'ı mesleki sorumluluk sigortası, 148'i şeffaflık raporu ve 390'ı gelir bildirimi olmak üzere toplam 27.017 bildirim kontrol edilmiştir.



Grafik 3. 2022 Dönemi Yıllık Gözetim Faaliyetleri Tüm Bildirimler

Kaynak: KGK, 2022 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu
(https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/2022_YILLIK_GOZETIM_RAPORU.pdf)

Grafik 3'e göre Gözetim faaliyetlerinin kapsamı incelendiğinde, toplam 30.186 bildirim denetim sürecine dahil edildiği görülmektedir. Bu hacmin ana gövdesini 17.456 adetle denetim sözleşmeleri ve 11.803 adetle denetim raporları oluşturmaktadır. İdari uyumun diğer göstergeleri olan mesleki sorumluluk sigortaları ve gelir bildirimleri 388'er adetle sistemde yer alırken, kurumsal hesap verebilirliğin bir parçası olan şeffaflık raporlarından 151 adedi gözetim süzgecinden geçirilmiştir.

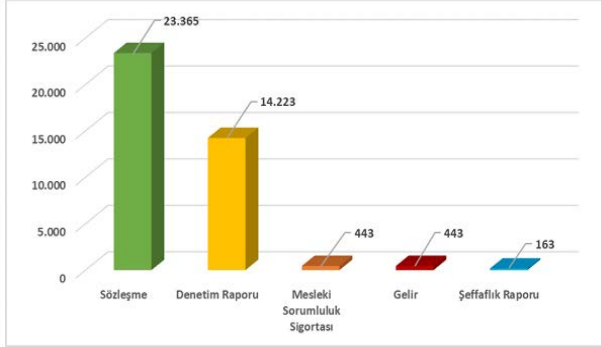


Grafik 4. 2023 Dönemi Yıllık Gözetim Faaliyetleri Tüm Bildirimler

Kaynak: KGK, 2023 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu

(https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/2023YIL_LIKGOZETIMRAPORU.pdf)

Grafik 4'e göre 2023 yılında toplam 43.028 bildirim incelemeye alınmış; bu hacmin ana eksenini 23.198 denetim sözleşmesi ile 18.846 denetim raporu oluşturmuştur. Sistemin diğer sacayaklarını temsil eden mesleki sorumluluk sigortası ve gelir bildirimleri 411'er adetle, şeffaflık raporları ise 162 adetle gözetim süzgecinden geçirilmiştir.



Grafik 5: 2024 Dönemi Yıllık Gözetim Faaliyetleri Tüm Bildirimler

Kaynak: KGK, 2024 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu

(2024YILLIKGOZETIMRAPORU.pdf)

Grafik 5'e göre 2024 yılında gözetim faaliyetleri kapsamında, 23.365'i denetim sözleşmesi, 14.223'  denetim raporu, 443'  mesleki sorumluluk sigortası, 443'  gelir bildirimi ve 163'  şeffaflık raporu olmak üzere toplam 38.637 bildirim gözetim kapsamına alınmıştır.

2020-2024 yıllarına ilişkin gözetim faaliyetleri genel olarak incelendiğinde sözleşme ve denetim raporları bildirim sayılarının mesleki sorumluluk sigortası, gelir ve şeffaflık raporu bildirimlerine kıyasla daha ciddi sayılarda olduğu g r lmektedir.

4. GÖZETİM BULGULARININ KARŐILAŐTIRMALI ANALİZİ

Gözetim bulgularına ilişkin kontrol edilen bildirim sayıları, tespit edilen bulgu sayısı, bulgu oranı ile dönemin karakteristik özelliği ve teknik odak noktası Tablo 6'da açıklanmıştır.

Tablo 6. Gözetim Bulgularının Karőılaőtırmalı Analizi

Yıl	Kontrol Edilen Bildirim Sayısı	Tespit Edilen Bulgu Sayısı	Bulgu Oranı	Dönemin Karakteristik özelliği ve Teknik Odak Noktası
2020	34.764	287	%0,83	Kurumsallaşma: Uzaktan gözetim sisteminin temelleri atıldı. Odak noktası temel bildirim süreleri ve imza yetkileri olmuştur.
2021	27.017	581	%2,15	Denetimde Derinleşme: Bildirim sayısı düşmesine rağmen hata oranı arttı. Denetçilerin

Yıl	Kontrol Edilen Bildirim Sayısı	Tespit Edilen Bulgu Sayısı	Bulgu Oranı	Dönemin Karakteristik Özelliği ve Teknik Odak Noktası
				"Yetki Alanları" (Sigorta, KAYİK vb.) merceğ altına alınmıştır.
2022	30.186	1.385	%4,59	Kritik Eşik (Format Krizi): BDS 701 uyarınca Kilit Denetim Konuları (KDK) ve rapor formatı hataları nedeniyle bulgu sayısı rekor kırdı.
2023	43.028	700	%1,63	Maksimum İş Yüğü: En yüksek bildirim sayısına ulaşıldı. KÜMİ FRS kapsamındaki mikro işletmelerin denetimleri gözetimin ana odağı olmuştur.
2024	38.637	21	%0,05	Dijital Dönüşüm: Yazılımsal otokontroller (SBGS) sayesinde hatalar daha yapılmadan sistem tarafından engellenmiş. Tam uyum sağlanmıştır

Tablo 6’da sunulan bilgilerden hareketle bulgu oranı en yüksek yılın %4,59 ile 2022 yılına ait olduğu, en düşük yılın ise %0,05 ile 2024 yılına ait olduğu görölmektedir. 38.637 kontrol edilen bildirimden yalnızca 21 bulgunun tespit edilmesi, 2024 yılının incelenen yıllar açısından en düşük bulguya rastlanılan yıl

olduğuna işaret etmektedir. Bu durumun nedeni irdelendiğinde dijital dnüşüm konusunun etkili olduğu düşünölmektedir.

2024 yılı verileri incelendiğinde, hem mutlak bulgu sayısında hem de bu bulguların toplam bildirim hacmine oranında bir önceki döneme kıyasla belirgin bir düşüş gözlemlenmektedir. Bu iyileşmenin temelinde; Kurumun rehberlik esaslı ve önleyici gözetim vizyonu doğrultusunda gerçekleştirdiği sektörel bilgilendirme faaliyetleri yatmaktadır. Ayrıca, sözleşme bilgi girişi sistemi'ne entegre edilen gerçek zamanlı otokontrol mekanizmaları ve hata uyarı sistemleri, mevzuata aykırı durumların henüz bildirim aşamasında tespit edilip düzeltilmesini sağlayarak denetim disiplinine stratejik bir katkı sunmuştur (KGK, 2024).

Kontrol edilen bildirim sayısı açısından ilgili yıllar incelendiğinde en yüksek bildirim sayısının 43.028 ile 2023 yılına ait olduğu, en düşük bildirim sayısının ise 27.017 ile 2021 yılına ait olduğu görölmektedir.

Tespit edilen bulgu sayısı açısından ise en yüksek yılın 1.385 bulgu sayısı ile 2022 yılına ait olduğu, en düşük bulgu sayısının ise 21 bulgu ile 2024 yılına aittir. 2022 yılında bu denli yüksek olarak tespit edilen bulgu sayılarının nedeni irdelendiğinde BDS 701 uyarınca Kilit Denetim Konuları (KDK) ve rapor formatı hataları nedeniyle ortaya çıktığı belirtilmektedir.

2024 yılında yapılan sözleşmelerde 19 bulgu ve denetim raporları üzerinde yapılan kontrollere ilişkin 2 bulguya raslanılmıştır. Sözleşmelerde, tespit edilen bulgulara ilişkin daha önce yapılan bildirimlerde meydana gelen değişikliğin zamanında bildirilmemesi konusunda 1 bulgu, denetimlerde, Bağımsız Denetim Yönetmeliği (BDY)'nin 27'nci maddesi uyarınca denetim ekiplerinde aranan koşullara aykırı davranılması konusunda 2 bulgu, denetim ekiplerinde görevlendirilen denetçilerin denetim yapmaya yetkili olduğu

alanların denetimi yapılan şirketi kapsamaması konusunda 4 bulgu, denetim kuruluşunun denetim yapmaya yetkili olduğu alanların denetimi yapılan şirketi kapsamaması konusunda 1 bulgu, kuruluş rotasyon sürelerine aykırılık konusunda 6 bulgu ve son olarak denetim ekibi rotasyon sürelerine aykırılık konusunda ise 5 bulguya rastlanılmıştır.

Denetim raporları üzerinde tespit edilen 2 bulgunun konusu ise sürekli eğitim yükümlülüğü nedeniyle gayri faal durumda olan sorumlu denetçinin denetim raporu imzalaması olayından kaynaklanmaktadır.

2016-2024 dönemi kontrolü yapılan bildirim sayısı ve bulgu sayıları grafik 6'da gösterilmiştir.



Grafik 6. 2016-2024 Dönemi Yıllık Gözetim Faaliyetleri Tüm Bildirimler

Kaynak: KGG, 2024 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu
(2024YILLIKGOZETIMRAPORU.pdf)

KGG tarafından yıllık gözetim faaliyetlerinin rapor formatında yayımlanması ilk kez 2020 yılında gerçekleştiğinden, bu dönemden önceki bildirim ve bulgu sayıları 2020 yılı sonrası tüm raporlarda ayrı bir grafikte yer almaktadır.

Grafikte dikkat çeken nokta ise 2016 yılında 6.802 bulgu sayısı, 2017 yılına gelindiğinde 87’ye düşmesidir. Bu düşüş çok ciddi derecede kendini hissettirmiştir. 2017 yılından sonra ise bulgu sayısına ilişkin grafik genel seyri dalgalı şekilde ilerlemektedir.

5. SONUÇ

Bu araştırmada Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu-KGK resmi web sitesinde gözetim faaliyeti kapsamında 2020-2024 yılları arasında yayımlanan raporlar içerik analizine tabi tutulmuştur.

Raporlar karşılaştırıldığında, gözetim faaliyetlerinin gelişimine dair řu temel farklılıklar ve eğilimler göze çarpmaktadır:

1. Mevzuat Çerçevesinin Genişlemesi: 2020 yılında gözetimler ağırlıklı olarak TFRS ve BOBİ FRS çerçevelerinde yapılırken, sonraki yıllarda özellikle küçük ve mikro işletmeler için getirilen KÜMİ FRS gibi yeni finansal raporlama çerçeveleri de gözetim kapsamına dahil edilmiştir. Ayrıca, konkordato denetimleri ve sigorta şirketlerinin denetimi gibi özellikli alanlardaki kontrollerin 2022-2024 raporlarında daha detaylı işlendiği görülmektedir.

2. 2022 Yılındaki Kritik Artış: İstatistiklerdeki en dikkat çekici fark, 2022 döneminde bulgu sayısının 1.385’e fırlamasıdır. Raporlarda bu durumun sebebi; denetim raporlarındaki format eksiklikleri ve özellikle Kilit Denetim Konularının (KDK) raporlara eklenmesindeki hatalar olarak açıklanmıştır. Kurum bu dönemde rehberlik faaliyetlerini artırmış, bu da sonraki yıllarda hata oranının düşmesini sağlamıştır.

3. Teknoloji ve Otomasyonun Etkisi: 2024 raporunda, hata oranlarındaki düşüşün en büyük sebebi olarak sözleşme bilgi

girişi sistemi'ndeki otokontroller gösterilmiştir. Artık sistem, bildirim aşamasında mevzuata aykırı bir veri girilmesine izin vermeyerek hataları kaynağında engellemektedir. Bu durum, gözetimin "cezalandırıcı" olmaktan çıkıp " nleyici" ve "rehberlik edici" bir yapıya büründüğünü kanıtlamaktadır.

KGK'nın beş yıllık gözetim süreci, bağımsız denetim piyasasında bir " ğrenme eğrisi" olduğunu göstermektedir. İlk yıllarda (2020-2021) bildirim süreleri ve temel unsurlar üzerinde durulurken, orta dönemde (2022) teknik içerik (KDK, rapor formatı)  zerine yoğunlaşılmış ve ciddi bulgulara rastlanmıştır. Son dönemde ise (2023-2024), kurumsal farkındalığın artması ve sistemin teknolojik olarak hata yapmayı zorlaştırması sayesinde denetim kalitesinde bir stabilizasyon sağlanmıştır. Özellikle şeffaflık ve gelir bildirimlerindeki hata oranlarının zamanla minimize edilmesi, mesleki disiplinin oturduğuna işaret etmektedir.

KAYNAKLAR

- Alon, A., Mennicken, A., & Samsonova-Taddei, A. (2019). Dynamics and Limits of Regulatory Privatization: Reorganizing audit oversight in Russia. *Organization Studies*, 40(8), 1217–1239. <https://doi.org/10.1177/0170840619850587>
- Aobdia, D., & Shroff, N. (2017). Regulatory oversight and auditor market share. *Journal of Accounting and Economics*, 63(2–3), 262–287. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2017.03.001>
- De Jong, B., Hijink, S., & in 't Veld, L. (2020). Mandatory Audit Firm Rotation for Listed Companies: The Effects in the Netherlands. *European Business Organization Law Review*, 21(4), 937–966. <https://doi.org/10.1007/s40804-020-00193-w>
- Dorđević, M., & Đukić, T. (2022). Public oversight over audit as a determinant of its quality. *BizInfo Blace*, 13(2), 109–115. <https://doi.org/10.5937/bizinfo2202109d>
- Elshandidy, T., Eldaly, M. K., & Abdel-Kader, M. (2021). Independent oversight of the auditing profession: A review of the literature. *International Journal of Auditing*, 25(2), 373–407. <https://doi.org/10.1111/ijau.12224>
- Florou, A., & Yuan, S. (2022). Public Audit Oversight and Audit Pricing: Evidence from the EU. *European Accounting Review*, 33(3), 1105–1137. <https://doi.org/10.1080/09638180.2022.2145981>
- Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), 2020 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu
- Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), 2021 Yılı Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu

- Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), 2022 Yılı Gözetim Faaliyetleri
Sonuç Raporu
- Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), 2023 Yılı Gözetim Faaliyetleri
Sonuç Raporu
- Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), 2024 Yılı Gözetim Faaliyetleri
Sonuç Raporu
- Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), <https://www.kgk.gov.tr/>
- Kizil, C., & Kasbasi, B. (2018). Accounting Scandals and Eye-Catching Frauds: USA-Japan Comparison by Considering the Role of Auditing. *Journal of Asian Research*, 2(3), 123. <https://doi.org/10.22158/jar.v2n3p123>
- Panteleiev, V. (2020). A Synthesis of Information on Regulation, Organization and Methodology of Audit in the EU Countries. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, 4, 39–65. <https://doi.org/10.31767/nasoa.4.2019.05>
- Quick, R., Sánchez Toledano, D., & Sánchez Toledano, J. (2024). Measures for enhancing auditor independence: Perceptions of spanish non-professional investors and auditors. *European Research on Management and Business Economics*, 30(2), 100250. <https://doi.org/10.1016/j.iedeen.2024.100250>
- Widmann, M., Follert, F., & Wolz, M. (2020). What is it going to cost? Empirical evidence from a systematic literature review of audit fee determinants. *Management Review Quarterly*, 71(2), 455–489. <https://doi.org/10.1007/s11301-020-00190-w>
- Yuan, S. (2020). Cost and Informativeness of Regulatory Reports: Evidence from the UK. *Accounting in Europe*, 18(1), 75–101. <https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1833056>

ENTEGRE RAPORLAMA VE NAKİT AKIşLARI İLİşKİSİNİN HİLE DENETİMİ VE şİRKET DEĞERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Oğuz KUYUMCU¹

1. GİRİş

Geleneksel finansal raporlamanın işletmelerin uzun vadeli değer yaratma sürecini açıklamada yetersiz kalması, finansal olmayan bilgilerin raporlanması ihtiyacını doğurmuştur (Baboukardos ve Rimmel, 2016, s. 438). Bilgi asimetrisinin yarattığı "ters seçim" sorunlarını (Akerlof, 1970; García-Sánchez ve Noguera-Gámez, 2017, s. 395) gidermeyi amaçlayan Entegre Raporlama (ER), işletmenin stratejisini ve değer yaratma sürecini bütüncül sunarak şeffaflığı artırmakta, bilgi işleme maliyetlerini düşürmekte ve şirket değerini olumlu etkilemektedir (IIRC, 2013, s. 7; Barth, Cahan, Chen ve Venter, 2017, s. 44; Lee ve Yeo, 2016, s. 1223). Ancak ER'nin tek başına şirket değerini artırması veya hileleri önlemesi beklenemez; yatırımcı güveninin sürdürülebilmesinde nakit akışlarının kalitesi ve etkin hile denetimi de kritik öneme sahiptir. Yöneticiler, finansal performansı yüksek göstermek için yalnızca tahakkuk temelli hilelere değil, aynı zamanda satışları hızlandırmak veya ihtiyari giderleri kırmak gibi operasyonel düzeydeki gerçek faaliyet manipölasyonlarına da başvurabilmektedir (Healy ve Wahlen, 1999; Roychowdhury, 2006, s. 337-338). Bu manipölasyonların tespitinde ise literatürde kabul gören Beneish M-Skor gibi analitik modeller kritik standartlar sunmaktadır (Beneish, 1999,

¹ Dr., Yüksekokul Sekreteri, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta Bilişim Teknolojileri Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0003-4153-7210.

s. 24; Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995, s. 195).Bu kapsamda çalışmanın temel amacı, entegre raporlama ile nakit akışları arasındaki ilişkinin hile denetimi ve şirket değeri perspektifinden kapsamlı bir biçimde incelenmesidir. Çalışmada sırasıyla; nakit akışlarının ER sürecindeki stratejik onemi, işletmelerde kullanılan temel maniplasyon teknikleri ile analitik denetim yöntemleri ve bu unsurların şirket değeri üzerindeki etkileşimi ele alınarak ulaşılan sonuçlar çerçevesinde oneriler sunulmaktadır.

2. ENTEGRE RAPORLAMA KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE NAKİT AKIşLARININ YERİ

2.1. Entegre Raporlamanın Tanımı, Gelişimi ve Kuramsal Temelleri

Bilgi asimetrisi ve çok boyutlu performans göstergesi ihtiyaı, işletmenin altı farklı sermaye unsurunu (finansal, üretilmiş, entelektüel, insan, sosyal/ilişkisel, doğal) "entegre düşünce" erevesinde ele alarak kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığını bütüncül sunan Entegre Raporlama (ER) paradigmasını doğurmuştur (De Villiers vd., 2014, s. 1042; IIRC, 2021, s. 10-19). 2000'li yılların başında işletmelerin gönüllü inisiyatifıyla başlayan uygulamalar, 2009'da Güney Afrika'daki King III Raporu ile "uygula ya da açıkla" prensibiyle ilk yasal zorunluluk temeline kavuşmuş ve Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) tarafından standartlaştırılarak bugünkü formunu almıştır (Wahl vd., 2020; Barth vd., 2017, s. 45; Baboukardos ve Rimmel, 2016, s. 439; De Villiers vd., 2014, s. 1045).ER'nin benimsenmesi ve şirket değerine etkisi, literatürde birbirini tamamlayan dört temel teoriyle açıklanmaktadır.Vekalet Teorisi: ER, bilgi asimetrisini düşürerek yöneticiler ve hissedarlar arasındaki menfaat çatışmalarını ve vekalet maliyetlerini azaltan stratejik bir kontrol mekanizmasıdır (Vitolla vd., 2020; Wahl vd., 2020).Meşruiyet Teorisi: İşletmenin

toplumsal değerler ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumunu göstererek "sosyal sözleşme"sini ve kurumsal meşruiyetini sağlamlaştırır (Velte, 2022, s. 1002; Wahl vd., 2020).Paydaş Teorisi: Klasik finansal raporlamanın aksine, sadece hissedarların değil; faaliyetlerden etkilenen tüm kesimlerin heterojen beklentilerine bütüncül bir yanıt sunar (Al-Issa vd., 2022, s. 14; Velte, 2022, s. 1005).Sinyal Teorisi: Yöneticiler, yüksek kaliteli raporlarla piyasaya sürdürülebilir değer yaratma ve düşük risk "sinyali" göndererek yatırımcıların bilgi işleme maliyetlerini düşürür ve şirket değerini olumlu etkiler (Wahl vd., 2020; Lee ve Yeo, 2016, s. 1221).

2.2. Nakit Akışlarının Entegre Raporlama Çerçevesindeki Yeri ve nemi

IIRC çerçevesinde nakit akışları, geleneksel raporlamadaki gibi salt geçmiş likidite göstergesi olarak değil; işletmenin kullandığı diğer beş sermaye unsuruyla "bağlantılılık" ilkesi üzerinden ele alınan temel bir finansal sermaye unsurudur (IIRC, 2021, s. 19, 26). ER felsefesine göre, sadece kısa vadeli nakit girişlerini maksimize edip diğer sermayeleri (rneğin Ar-Ge veya çalışan eğitimine ayrılan fonları) göz ardı etmek uzun vadeli değer yaratımına zarar verir (IIRC, 2021, s. 17, 27). Bu nedenle ER, nakit akışlarındaki neden-sonuç ilişkilerini finansal olmayan kararlarla birleştirerek şeffaf bir biçimde sunar (IIRC, 2021, s. 51).Ampirik literatür, ER kalitesinin beklenen gelecekteki nakit akışları ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir (Barth vd., 2017). Bu artış, sadece şeffaf bilgiyle yapılan doğru tahminlerden değil, entegre düşünce yapısının yöneticilerin yatırım kararlarını iyileştirerek operasyonel nakit akışlarını fiilen artırmasından da kaynaklanır. Nakit akışlarının sürdürülebilir bir iş modelinin göstergesi olarak sunulması; bilgi asimetrisini ve parametre belirsizliğini azaltarak hile riskini daraltmakta, yatırımcı güvenini artırmakta ve şirket değerine doğrudan olumlu yansımaktadır

(Barth vd., 2017, s. 43; Lee ve Yeo, 2016, s. 1228-1231; Garc a-S nchez ve Noguera-G mez, 2017, s. 396).

2.3. Nakit Akışı Bilgilerinin Karar Alma Süreçlerindeki Rolü ve önemi

şirket değeri, gelecekte yaratılması beklenen serbest nakit akışlarının bugünkü değeri olarak tanımlandığından; nakit akışlarının büyüklüğü, istikrarı ve öngörülebilirliği içsel ve dışsal karar alma süreçlerinin temel odak noktasıdır.  şletmenin fonlama ve borç ödeme kapasitesini gösteren serbest ve faaliyet nakit akışlarının bütüncül değerlendirilmesi, gelecekteki nakit tahminlerindeki hata paylarını düşürerek yatırımcıların sermaye tahsisi kararlarını doğrudan iyileştirmektedir (Mulford ve Comiskey, 2005; Barth vd., 2017). Aynı zamanda bu bilgiler, kazanç yönetimi eğilimlerini ve olası finansal manip lasyonları tespit etmede kritik bir ölçüttür. Yöneticilerin kısa vadeli k r hedefleri  ğruna ihtiyari giderleri kısıarak yarattıkları anormal nakit akışları uzun vadeli değeri riske atmakta; bu tür sapmalar paydaşların risk değerlendirmelerini ve kredi şartlarını doğrudan etkilemektedir. ER perspektifinden nakit akışı bilgisi, sermaye piyasası (bilgi asimetrisinin azalması) ve reel etkiler (entegre düşünce ile uzun vadeli stratejilere odaklanma) kanalları üzerinden karar mekanizmalarını iyileştirir. Bu stratejik yapı, nakit akışlarını salt bir likidite göstergesi olmaktan çıkararak, şirketin etkin kaynak tahsisini ve iş modelinin sağlamlığını kanıtlayan nihai bir karar parametresine dönüştürmektedir.

3. NAK T AKIşI MAN P LASYONLARI VE H LE DENET M 

3.1. Nakit Akışı Hilelerinin Kavramsal  er evesi

Geleneksel finansal analizde, gelir tablosu ve bilançonun tahakkuk esaslı muhasebe kuralları nedeniyle manipülasyona

daha açık olduğu, buna karşılık nakit akış tablosunun manipüle edilmesinin olduğu zor olduğu yönünde yaygın ve yanıltıcı bir inanç bulunmaktadır. Ancak uygulamada yöneticiler, işletmenin operasyonel nakit akışlarını olduğundan daha yüksek veya istikrarlı göstermek amacıyla "yaratıcı nakit akışı raporlaması" veya "nakit akışı hileleri" olarak adlandırılan çeşitli manipölasyon tekniklerine başvurmaktadırlar. Bu manipölasyonlar, finansal tablo kullanıcılarının işletmenin likidite durumunu ve operasyonel sağlığını yanlış değerlendirmesine, dolayısıyla hatalı yatırım ve kredi kararları almasına neden olmaktadır.

Nakit akışı hileleri temel olarak iki geniş kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, yöneticilerin belirli finansal raporlama hedeflerini tutturmak amacıyla normal ticari uygulamalardan sapmasını ifade eden "gerçek faaliyet manipölasyonu"dur. Sadece muhasebe kayıtları üzerinden yapılan tahakkuk manipölasyonlarının aksine, gerçek faaliyet manipölasyonları işletmenin günlük operasyonel kararlarına müdahale edilmesini gerektirdiğinden doğrudan nakit akışlarını etkilemektedir. Bu eylemler kısa vadeli kazançları veya faaliyet nakit akışlarını anlık olarak artırsa da yenilikçilik kapasitesini ve müşteri ilişkilerini zedeleyerek gelecekteki nakit girişlerini tehlikeye atmakta ve uzun vadeli şirket değerine kalıcı zararlar vermektedir.

İkinci temel kategori ise, nakit akış tablosu içindeki "sınıflandırma kaydırmaları"dır. İşletmeler, muhasebe standartlarının sunduğu esneklikleri kullanarak aslında finansman veya yatırım faaliyeti olan nakit girişlerini işletme (operasyonel) nakit akışı gibi gösterebilmektedir. Örneğın, normal şartlarda faaliyet gideri olması gereken yazılım geliştirme maliyetlerinin aktifleştirilerek yatırım faaliyetlerine kaydırılması veya ticari alacakların menkulleştirilmesi ve banka kredili

ödemelerin operasyonel nakit girişi olarak raporlanması, faaliyet nakit akışlarını suni olarak şişiren en yaygın hilelerdendir.

Yöneticilerin nakit akışlarını manipüle etme motivasyonları, literatürde kabul gören hile çerçeveleri ile açıklanmaktadır. SAS No. 99 standardında da benimsenen Cressey'nin (1953) "Hile Üçgeni" teorisine göre, finansal tablo hileleri ancak üç unsurun bir araya gelmesiyle ortaya çıkar: Baskı (finansal analistlerin beklentilerini karşılama, borç sözleşmelerine uyum sağlama), Fırsat (zayıf iç kontroller, karmaşık şirket yapıları) ve Haklı Gösterme / Rasyonalizasyon. Bu teoriyi genişleten Rezaee (2005) ise, finansal hilelerin oluşumunu CRIME (Cooks- Aşçılar/Yöneticiler, Recipes- Reçeteler/Hile Teknikleri, Incentives- Teşvikler, Monitoring- Gözetim Eksikliği, End-results- Sonuçlar) kavramsal çerçevesiyle açıklamaktadır. Bu çerçeveye göre, nakit akışı hileleri münferit muhasebe hataları değil; teşvik primleriyle motive olmuş üst düzey yöneticilerin, zayıf kurumsal yönetim ortamında, çeşitli manipölasyon tekniklerini kullanarak piyasayı aldatma çabasıdır.

Sonuç olarak, nakit akışı hilelerinin tespit edilebilmesi, finansal tablo kullanıcılarının ve denetçilerin sadece raporlanan faaliyet nakit akışı rakamına değil, bu nakdin kalitesine, sürdürülebilirliğine ve kazançlarla olan yapısal ilişkisine odaklanmasını zorunlu kılmaktadır

3.2. Temel Nakit Akışı Manipölasyon Teknikleri

Nakit akışı manipölasyonları, işletmelerin finansal tablolarını yatırımcılar ve kreditorler açısından daha cazip göstermek amacıyla sıklıkla başvurdukları yöntemlerdir. Bu eylemler genellikle işletme sermayesi kalemleri üzerindeki gerçek faaliyet müdahaleleriyle veya nakit akış tablosundaki sınıflandırma esnekliklerinin istismar edilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Yöneticilerin raporlanan kârları ve

operasyonel nakit akışlarını hedefledikleri seviyelere çekmek için uyguladıkları temel hile teknikleri, bu eylemlerin şirket değerine etkileri ve tespit edilmesinde kullanılan analitik göstergeler Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Nakit Akışı Manipölasyon Teknikleri, Etkileri ve Tespit Yöntemleri

Manipölasyon Alanı	Uygulanan Teknikler	Nakit Akışı ve şirket Değerine Etkisi	Tespit Yöntemi / Denetim Göstergesi
Ticari Alacak Yönetimi	-Kısa vadeli hedefler için müşterilere "sıfır faiz" gibi esnek kredi şartları veya agresif indirimler sunulması. -Gerçekleşmemiş veya şarta bağılı işlemlerin kesin satış gibi muhasebeleştirilmesi. -Ticari alacakların rücusuz olarak satılması ve elde edilen nakdin faaliyet nakit akışı (CFO) olarak raporlanması.	-Kâr marjlarını düşürür, tahsilatları yavaşlatır ve gelecekteki nakit girişlerini tehlikeye atar. Gelecek dönem nakit girişleri cari döneme çekilerek sürdürülebilir olmayan suni bir CFO artışı yaratılır.	-Beneish M-Skor modelindeki Ticari Alacaklar Endeksi (DSRI). -DSRI'nin 1'den büyük olması gelir enflasyonunun ve manipölasyon riskinin güçlü bir sinyalidir.
Stok Yönetimi	-Beklenen talebin üzerinde üretim yaparak birim başına düşen sabit genel üretim giderlerini azaltmak.	-Satılan malın maliyetini düşürerek işletmenin faaliyet kâr marjını suni olarak iyileştirir. -Fazla üretim için katılan maliyetler nakdi stoklara bağlayarak faaliyet nakit akışlarının kalitesini bozar.	-Beneish modelindeki Brüt Kâr Marjı Endeksi (GMI) ve Aktif Kalitesi Endeksi (AQI).
Tedarikçi Borçları ve Giderler	-Ar-Ge, reklam ve personel eğitimi gibi "ihtiyari giderlerin" agresif bir biçimde kısılması. -Tedarikçilere yapılacak ödemelerin kasıtlı olarak geciktirilmesi.	-Kâr marjlarını ve operasyonel nakit girişlerini anlık olarak yükseltir. -İşletmenin entelektüel ve sosyal sermayesini aşındırarak uzun vadeli şirket değerine kalıcı zararlar verir.	-Roychowdhury (2006) gerçek faaliyet manipölasyonu analizleri.
Nakit Akışlarının Sınıflandırılması	-Faaliyetlerden nakit çıkışı olması gereken yazılım geliştirme veya bakım	-Faaliyet nakit akışını	-Sınıflandırma esnekliklerinin istismarına yönelik

Manipülasyon Alanı	Uygulanan Temel Teknikler	Nakit Akışı ve Şirket Değerine Etkisi	Tespit Yöntemi / Denetim Göstergesi
	giderlerinin bilançoda aktifleştirilerek "yatırım faaliyetlerinden nakit çıkışı" olarak gösterilmesi.	olduğundan yüksek gösterir. -Kullanıcıların yatırım veya finansman bölümüne gizlenmiş nakit çıkışlarını gözden kaçırmamasına neden olur.	bağımsız denetim çapraz kontrolleri.
Gelir ve Gider Tahakkukları	-Gelecekte gerçekleşecek satışların cari döneme çekilmesi ("fatura kes ve bekle" işlemleri). -Dönemsel faaliyet giderlerinin aktifleştirilerek gelecek dönemlere ötelenmesi veya eksik karşılık ayrılması.	-Kârlılığı yüksek gösterse de gerçekte bir nakit girişi yaratmadığı için net kâr ile faaliyet nakit akışları arasındaki farkı açar (anormal tahakkuklar).	-Kârın nakit akışlarıyla ne ölçüde desteklendiğinin test edilmesi. -Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TATA) ve Brüt Kâr Marjı Endeksi (GMI).

Kaynak: Literatür kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3. Nakit Akışı Hilelerinin Tespitinde Kullanılan Modeller ve Oranlar

Nakit akışı manipülasyonlarının ve hileli finansal raporlamanın tespiti, finansal tablo kullanıcılarının ve denetçilerin temel odak noktalarından biridir. Literatürde, işletmelerin operasyonel gerçekliklerinden saparak uyguladıkları bu manipülasyonları tespit etmek amacıyla birçok ekonometrik ve analitik model geliştirilmiştir. Tahakkuk temelli hilelerden gerçek faaliyet manipülasyonlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan bu temel modeller ve nakit akışı oranları Tablo 2’de özetlenmiştir.

Model / Oran	Geliştiren ve Temel Yaklaşım	Kullanılan Temel Değişkenler	Hile Tespitindeki İşlevi
Beneish M-Skor Modeli	Beneish (1999)- Gelirlerin şişirilmesi veya giderlerin eksik raporlanması sonucu bilançoda	DSRI (Ticari Alacaklar Endeksi), GMI (Brüt Kâr Marjı Endeksi), AQI (Aktif Kalitesi Endeksi), SGI	Finansal tablolardaki potansiyel bozulmaları ve yöneticileri hileye iten önkoşulları

	(özellikle varlıklarda) oluşan eş zamanlı şişkinlikleri savunur.	(Satış Büyümesi), TATA (Tahakkuk/Varlık Oranı).	yakalamak üzere tasarlanmıştır.
İhtiyari Tahakkuk Modelleri (Modifiye Jones (1991) Modeli)	Dechow vd. (1995)- Toplam tahakkukları "olağan" ve "ihtiyari" olarak ayırır. Yöneticilerin kredili satışlar üzerinden manipölasyon yapmasını odaklar.	Satışlardaki değişim, ticari alacaklardaki değişim ve brüt maddi duran varlıklar.	Satışlardaki değişimden ticari alacaklardaki değişimi çıkarak, nakit dışı gelir artışlarını doğrudan bir manipölasyon sinyali olarak kabul eder.
Gerçek Faaliyet Manipölasyonu Modelleri	Roychowdhury (2006)- Yöneticilerin sadece muhasebe tahminlerine değil, günlük operasyonel kararlara da müdahale etmesini ölçer.	Anormal Faaliyet Nakit Akışı, Anormal Üretim Maliyetleri ve Anormal İhtiyari Giderler.	Agresif fiyat indirimleri, aşırı üretim veya Ar-Ge gibi giderlerin kısılmasıyla oluşan nakit akışı hilelerini tespit eder.
Altman Z-Skor Modeli	Altman (1968)- İşletmelerin iflas ve finansal sıkıntı riskini ölçer.	İflas riskini belirleyen beş farklı temel finansal oran.	Finansal sıkıntıya düşen (Z-Skoru kötüleşen) işletmelerin piyasadan borçlanabilmek için hileye başvurma ihtimallerinin yüksek olduğunu gösterir.
Temel Nakit Akışı Oranları	Skousen vd. (2008)- Hileli raporlama yapan şirketleri sınıflandırmada nakit akışı performansının kritik olduğunu belirtir.	Kâr ve Nakit Akışı Uyumu (CATA) ile Finansman İhtiyacı Oranı.	Pozitif kârların nakde dönüşmemesi durumunu ve dış finansman ihtiyacının artmasıyla yöneticilerde oluşan bilanço-yu manipüle etme baskısını ortaya koyar.

4. ENTEGRE RAPORLAMA, HİLE DENETİMİ VE ŞİRKET DEĞERİ İLİŞKİSİ

4.1. Entegre Düşünce ve Değer Yaratma İlişkisi

Entegre raporlamanın temelini oluşturan "entegre düşünce" yapısı, işletmelerin değer yaratma kapasitesini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'nin (IIRC) Çerçevesine göre entegre raporlamanın iki temel amacı bulunmaktadır: Birincisi, dış sermaye sağlayıcıları için finansal bilgi kalitesini artırarak sermayenin daha verimli tahsis edilmesini sağlamak; ikincisi ise işletme içinde değer yaratmaya odaklanan bütüncül (entegre) karar alma süreçlerini desteklemektir (Barth vd., 2017, s. 44).

Literatürde entegre düşüncenin işletmeler üzerinde sadece piyasa beklentilerini yöneten "sermaye piyasası etkileri" yaratmadığı; aynı zamanda işletme içi karar alma süreçlerini optimize ederek operasyonel verimliliği maksimize eden "reel etkiler" doğurduğu ampirik olarak ortaya konulmuştur (Barth vd., 2017, s. 44, 57). Bu bağlamda, entegre raporlama kalitesi yüksek olan işletmelerde, yöneticilerin kısa vadeli muhasebe kârlarından ziyade uzun vadeli nakit akışlarına ve sürdürülebilirliğe odaklanması şirket değerini istikrarlı bir şekilde artırmaktadır.

4.2. Şeffaflık, Bilgi Asimetrisi ve Sermaye Maliyeti Etkileşimi

Finansal piyasalarda yöneticiler (içeridekiler) ile yatırımcılar (dışarıdakiler) arasındaki bilgi asimetrisi, piyasada "ters seçim" sorunlarına yol açarak şirket hisselerinin yanlış fiyatlanmasına ve risk primlerinin artmasına neden olmaktadır (Akerlof, 1970). Kurumsal şeffaflık ve yüksek kaliteli gönüllü açıklamalar ise, yatırımcıların özel bilgi toplama maliyetlerini düşürerek bu bilgi asimetrisini hafifletmektedir (García-Sánchez ve Noguera-Gámez, 2017, s. 395).

Entegre raporlama, işletmenin finansal sermayesi ile sosyal, çevresel ve entelektüel sermayesi arasındaki etkileşimi tek bir raporda sunarak paydaşların gelecekteki nakit akışlarına ilişkin parametre belirsizliğini azaltır. Bu azalan belirsizlik, analistlerin kazanç tahminlerindeki hata paylarını düşürmekte ve yatırımcıların talep ettiği sermaye maliyetini aşağı çekmektedir (Vitolla, Raimo, Rubino ve Garzoni, 2020; Peker, 2024, s. 168). Sermaye maliyetindeki bu düşüş, işletmenin mevcut yatırımlarının net bugünkü değerini doğrudan yükselterek, Tobin Q gibi ölçütlerle ifade edilen şirket değerine pozitif yönde yansımaktadır (Lee ve Yeo, 2016, s. 1223).

4.3. Hile Denetimi (Denetim Kalitesi) ile şirket Değeri Arasındaki İlişki

Hileli finansal raporlama vakaları ve nakit akışı manipölasyonları, ortaya çıktığında şirketlerin itibarını ve piyasa değerini tamamen yok edebilme potansiyeline sahiptir. 2000'li yıllarda yaşanan Enron ve Worldcom gibi skandallar, finansal bilgi kalitesinin korunmasında denetim kalitesinin şirket değeri açısından ne kadar yaşamsal olduğunu ortaya koymuştur (Peker, 2024, s. 160). Hile denetimi ve yüksek denetim kalitesi, aşağıdaki mekanizmalar aracılığıyla şirket değerini korur ve artırır.

Yüksek denetim kalitesine sahip bağımsız denetim süreçleri, özellikle büyük denetim firmaları tarafından gerçekleştirildiğinde, yöneticilerin kazanç ve nakit akışlarını manipüle etme esnekliğini sınırlandırarak fırsatçı yönetim davranışlarını azaltmaktadır. Bunun yanında, yalnızca finansal tabloların değil finansal olmayan sermaye unsurlarının da denetim ve güvence süreçlerinden geçmesi yatırımcı güvenliğini artırmaktadır. Literatürde denetim kalitesi ile şirket performansı arasındaki pozitif ilişkide, yüksek kaliteli entegre raporlamanın bilgi asimetrisini azaltan ve şirket performansını güçlendiren

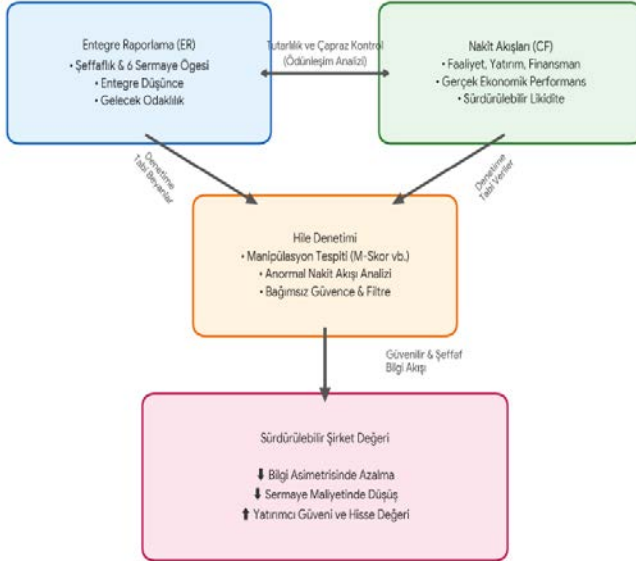
önemli bir aracı rol üstlendiği belirtilmektedir (Peker, 2024, s. 162).

4.4. Entegre Raporlama, Nakit Akışı ve Hile Denetimi Üçgeninde Sürdürülebilir Değer Yaratma

Çalışma kapsamında detaylandırılan entegre raporlama, nakit akışı yönetimi ve hile denetimi unsurları birbirlerinden bağımsız olarak değerdendirilemez. Aksine, bu üç temel dinamik, işletmelerin sürdürülebilir değeri yaratma kapasitesini doğrudan belirleyen interaktif bir mekanizma oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın kavramsal omurgasını oluşturan söz konusu unsurlar arasındaki yapısal etkileşim ve değeri yaratma süreci aşağıdaki Şekil 1’de bütüncül bir biçimde görselleştirilmiştir.

Şekil 1. Kavramlar Arası İlişki Modeli

Entegre Raporlama, Nakit Akışları ve Hile Denetiminin Şirket Değerine Etkileşim Modeli



Kaynak: Literatürde yer alan çalışmalar kapsamında yazar tarafından oluşturulmuştur.

şekil 1’de görüldüğü üzere kısaca entegre raporlama, nakit akışı yönetimi ve etkin hile denetimi, işletmelerin sürdürülebilir değer yaratma kapasitesini şekillendiren ayrılmaz bir üçgendir. Etkin bir denetim ortamı (yüksek denetim kalitesi), nakit akış tablosunda yapılabilecek gerçek faaliyet manipölasyonlarını ve sınıflandırma hilelerini caydırır. Güvence altına alınmış ve kalitesi ortaya koymuş bu nakit akışları, entegre raporlama felsefesiyle birleştiğinde; yatırımcılar şirketin sadece anlık likiditesini değil, uzun vadeli değer yaratma modelinin sağlamlığını da net bir biçimde görürler. Artan kurumsal şeffaflık ve azalan bilgi asimetrisi, firmanın finansman bulma yeteneğini (düşük sermaye maliyeti ile) güçlendirerek şirket değerinin sürdürülebilir biçimde maksimize edilmesini sağlar.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel finansal raporlamanın işletmelerin uzun vadeli değer yaratma kapasitesini yansıtmadaki yetersizliği, entegre raporlama (ER) paradigmasının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada, entegre raporlama ile nakit akışları arasındaki yapısal ilişki, hile denetimi (finansal manipölasyon) ve şirket değeri perspektiflerinden kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Yapılan literatür ve kuramsal çerçeve analizi sonucunda, entegre raporlamanın, nakit akışı yönetimi ve hile denetimi ile sinerjik bir biçimde çalıştığında sürdürülebilir şirket değerini maksimize ettiğı görülmüştür.

Çalışmada elde edilen temel çıkarımlara göre, entegre raporlama felsefesinin merkezinde yer alan "entegre düşünce" yapısı, yalnızca sermaye piyasalarına yönelik dışsal bir bilgi akışı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yöneticilerin yatırım ve operasyonel kararlarını iyileştirerek gelecekteki reel nakit akışlarını fiilen artırmaktadır. Yüksek kaliteli entegre raporlar, finansal ve finansal olmayan sermaye öğeleri (insan, doğal,

entelektüel sermaye vb.) arasındaki ödünleşimleri şeffaf bir şekilde ortaya koyduğu için, işletmelerin nakit akışlarını salt kısa vadeli kâr baskısıyla manipüle etme (gerçek faaliyet manipölasyonu veya tahakkuk hileleri) motivasyonlarını ciddi oranda zayıflatmaktadır.

Öte yandan, nakit akışları üzerinden gerçekleştirilen manipölasyonların tespiti için literatürde kabul gören Beneish M-Skor ve Roychowdhury gerçek faaliyet manipölasyonu (anormal CFO) modelleri, hile denetimi açısından hayati bir öneme sahiptir. Etkin bir bağımsız denetim mekanizması, hem bu tür hileli nakit akışı raporlamalarını caydırmakta hem de yayımlanan entegre raporların kalitesini doğrudan artırmaktadır. Nitekim, şeffaf, denetlenmiş ve entegre edilmiş nakit akışı bilgileri; yatırımcılar ile yöneticiler arasındaki bilgi asimetrisini azaltmakta, analistlerin tahmin hatalarını düşürmekte ve sermaye maliyetini aşağı çekerek şirket değerini (Tobin Q vb. ölçütlerle) doğrudan artırmaktadır.

Politika ve Uygulama Önerileri: Çalışmanın bulguları ışığında, değer yaratma sürecinin güvence altına alınabilmesi için düzenleyicilere, denetçilere ve işletme yönetimlerine yönelik řu öneriler geliştirilmiştir:

Düzenleyicilere Yönelik Öneriler: Entegre Raporlamanın Teşvik Edilmesi ve Kurumsallaştırılması: Güney Afrika (JSE) örneğinde olduğu gibi, borsada işlem gören şirketler için entegre raporlamanın en azından "uygula ya da açıkla" prensibiyle zorunlu veya yarı zorunlu hale getirilmesi, piyasadaki bilgi asimetrisini kalıcı olarak düşürecektir.

Sınıflandırma Kurallarının Sıkılaştırılması: Yöneticilerin yatırım veya finansman faaliyetlerini operasyonel nakit akışı gibi göstermesini engellemek amacıyla, alacakların menkulleştirilmesi ve faktoring gibi işlemlerin nakit akış

tablosundaki sunum kuralları standartlaştırılmalı ve daha katı kurallara bağlanmalıdır.

Denetçilere Yönelik Öneriler: Adli Denetim Yaklaşımının Entegrasyonu: Bağımsız denetçiler, yalnızca tahakkuk temelli GAAP ihlallerine değil, SAS No. 99 çerçevesinde profesyonel şüphecilikle hareket ederek, anormal faaliyet nakit akışlarına ve ihtiyari gider kesintilerine (gerçek faaliyet manipölasyonlarına) de odaklanmalıdır.

Finansal Olmayan Bilgilerin Güvence Altına Alınması: Bağımsız denetim firmaları, entegre raporda sunulan iş modeli, strateji ve finansal olmayan sermaye kullanımlarının gelecekteki nakit akışlarına etkisini, bütüncül (entegre) bir güvence hizmeti modeliyle denetlemelidir.

İşletmelere Yönelik Öneriler: Kurumsal Yönetim ve Yönetim Kurulu Etkinliği: İşletmeler, entegre raporlama kalitelerini artırmak ve hile riskini minimize etmek için yönetim kurullarının bağımsızlık, çeşitlilik ve uzmanlık seviyelerini güçlendirmelidir. Ampirik çalışmalar, bağımsız ve geniş bir vizyona sahip yönetim kurullarının yüksek kaliteli entegre raporlama ile pozitif ilişkili olduğunu ve vekalet maliyetlerini düşürdüğünü ortaya koymaktadır.

Kısa Vadeli Baskılardan Kaçınma: Şirket yönetimleri, analist beklentilerini anlık olarak karşılamak adına (kâr yönetimi motivasyonu) aşırı üretim yapmaktan veya Ar-Ge harcamalarını kısmaktan vazgeçmelidir. Bunun yerine, entegre düşünce modelini benimseyerek tüm paydaşlara uzun vadeli değer yaratma stratejisini anlatmalıdırlar.

Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler: Literatürdeki mevcut boşluklar dikkate alındığında, bu çalışmanın kapsamını ilerletecek araştırmacılara řu öneriler sunulabilir:

Ampirik Hile ve Entegre Raporlama Testleri: Borsa İstanbul'da (veya uluslararası borsalarda) entegre raporlama yapan şirketler ile yapmayan şirketlerin Beneish M-Skor veya Roychowdhury anormal nakit akışı modelleri skorları hesaplanarak, ER kalitesinin hile eğilimini istatistiksel olarak ne ölçüde düşürdüğü test edilebilir.

Gönüllü ve Zorunlu Rejim Karşılaştırmaları: Entegre raporlamanın zorunlu olduğı piyasalar (örn. Güney Afrika) ile gönüllü benimsendiğı piyasalar (örn. Türkiye, Avrupa'nın bazı bölgeleri) arasında, sermaye maliyeti, analist tahmin hataları ve şirket değerlemesi bağlamında karşılaştırmalı arşiv araştırmaları yapılabilir.

İçsellik Sorunlarının Çözümü: İleriki çalışmalarda, şirket değeri ile entegre raporlama kalitesi arasındaki ilişkiyi incelerken tersine nedenselliğı kontrol altına alan dinamik regresyon modelleri (GMM vb.) kullanılması daha güvenilir sonuçlar üretecektir.

Bu kapsamda ileriki çalışmalar açısından çalışmanın konusunu oluşturan dört faktörün (entegre raporlama, nakit akışları, hile denetimi ve şirket değeri) arasındaki ilişkiyi deneysel açıdan inceleyen çalışmaların yapılmasıyla literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akerlof, G. A. (1970). The market for "lemons": Quality uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3), 488-500.
- Al-Isa, A., Zaid, M. A. A. ve Hussein, M. (2022). Impact of environmental, social, governance, and corporate social responsibility factors on firm's marketing expenses and firm value: A panel study. *Cogent Business & Management*, 9(1), 2135214.
- Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *The Journal of Finance*, 23(4), 589-609, <https://doi.org/10.2307/2978933>.
- Baboukardos, D. ve Rimmel, G. (2016). Value relevance of accounting information under an integrated reporting approach: A research note. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(4), 437-452.
- Barth, M. E., Cahan, S. F., Chen, L. ve Venter, E. R. (2017). The economic consequences associated with integrated report quality: Capital market and real effects. *Accounting, Organizations and Society*, 62, 43-64.
- Beneish, M. D. (1999). The detection of earnings manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36.
- Cressey, D. R. (1953). *Other people's money: A study in the social psychology of embezzlement*. Glencoe, IL: The Free Press.
- De Villiers, C., Rinaldi, L. ve Unerman, J. (2014). Integrated reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 27(7), 1042-1067.

- Dechow, P. M., Sloan, R. G. ve Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70(2), 193-225.
- García-Sánchez, I.-M. ve Noguera-Gámez, L. (2017). Integrated reporting and stakeholder engagement: The effect on information asymmetry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 24(5), 395-413.
- Healy, P. M. ve Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383.
- International Integrated Reporting Council [IIRC]. (2013). The international framework.
- International Integrated Reporting Council [IIRC]. (2021). The international framework.
- Jones, J. J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.
- Lee, K.-W. ve Yeo, G. H.-H. (2016). The association between integrated reporting and firm valuation. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 47(4), 1221-1250.
- Mulford, C. W. ve Comiskey, E. E. (2005). *Creative cash flow reporting: Uncovering sustainable financial performance*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Peker, A. A. (2024). Denetim kalitesi ve entegre raporlama kalitesinin firmaların finansal performansına etkisi. *Denetişim*, 15(30), 159-171.
- Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), 277-298.

- Roychowdhury, S. (2006). Earnings management through real activities manipulation. *Journal of Accounting and Economics*, 42(3), 335-370.
- Skousen, C. J., Smith, K. R. ve Wright, C. J. (2008). Detecting and predicting financial statement fraud: The effectiveness of the fraud triangle and SAS No. 99. *Corporate Governance and Firm Performance*. (SSRN Working Paper).
- Velte, P. (2022). Archival research on integrated reporting: a systematic review of main drivers and the impact of integrated reporting on firm value. *Journal of Management and Governance*, 26, 997–1061.
- Vitolla, F., Raimo, N. ve Rubino, M. (2020). Board characteristics and integrated reporting quality: An agency theory perspective. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(2), 1152-1163.
- Vitolla, F., Raimo, N., Rubino, M. ve Garzoni, A. (2020). The determinants of integrated reporting quality in financial institutions. *Corporate Governance*, 20(3), 428-443.
- Wahl, A., Charifzadeh, M. ve Diefenbach, F. (2020). Voluntary adopters of integrated reporting: Evidence on forecast accuracy and firm value. *Business Strategy and the Environment*, 29(7), 2542-2556.

MUHASEBE LİTERATÜRÜNDE YAPAY ZEKÂ VE BÜYÜK VERİ: 2005–2026 DÖNEMİ BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Nurcan YAĞMURLU¹

1. GİRİŞ

Teknolojide ve ekonomide yaşanan köklü değişimler yaşamın her alanını etkilemiş ve hızlı bir değişim süreci başlatmıştır. Bu değişim süreci birçok mesleğin dönüşüme ve yeniden yapılanmasına sebep olmuştur. Özellikle işletmeler açısından bilginin stratejik bir unsur haline gelmesi sonucunda karar vericiler açısından önemi artmıştır (Yürekli & Gönen, 2015, s.304). Ancak her geçen gün önemi artan verilerin yoğunluğu sebebiyle işletmelerde bilgi işleme yöntemleri yetersiz kalmıştır. Bu sebeple karar destek süreçlerinde yeni teknolojilerden yararlanılması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Akdoğan & Akdoğan, 2018, s.4).

İşletmeler için bellek aracı niteliğinde olan muhasebe fonksiyonu bu gelişmelerden en çok etkilenen işletme fonksiyonlarından biri olmuştur. Muhasebe verilerinin üretilmesi, kaydedilmesi, raporlanması ve yorumlanması süreçlerine yeni teknolojilerin kullanımı her geçen gün artmaktadır. Böylece hem muhasebe bilgi kalitesi artmakta hem de kontrol süreçleri kolaylaşmaktadır.

Muhasebe literatürü ve sektör uygulamaları incelendiğinde, muhasebede dijital temelli teknolojilerin

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000-0002-6402-4031.

kullanımının yaygınlaştığı hatta bir gereklilik haline geldiği söyleyebilir. Bunun sonucunda muhasebede büyük veri ve yapay zekâ kavramları büyük önem kazanmıştır.

Muhasebe alanında yaşanan bu değişim ve dönüşüm sürecinin bilimsel çalışmalar ekseninde incelemek; literatürün yapısını, gelişimini ve eğilimlerini ortaya koymak için araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda araştırma kapsamında muhasebede yapay zekâ ve büyük veriyi konu alan ve 2005-2026 yılları arasında Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan yayınlar, bibliyometrik analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçların muhasebe bilimine ve uygulamaya katkı sağlaması hedeflenmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde muhasebe mesleğinde dijitalleşme, yapay zekâ ve büyük verinin kullanımı kavramsal boyutta ele alınacaktır.

2.1. Muhasebede Dijitalleşme

Teknolojinin sürekli olarak gelişmesinin bir sonucu olarak yaşanan dijitalleşme süreci birçok alanda dönüşümü zorunlu kılmıştır. Bu süreçten en çok etkilenen alanlardan biri de muhasebe olmuştur. Muhasebe mesleğinde dijitalleşme sadece teknolojik bir adaptasyon olarak görülmemeli; finansal bilginin işlenmesi, raporlanması, yorumlanması ve karar alma süreçlerini de dönüştüren kapsamlı bir değişim süreci olarak değerlendirilmelidir.

Muhasebe mesleğinde dijitalleşme; müşavirlik, tahkim ve bilirkişilik gibi alanlarda önemli bir daralma yaratmazken, özellikle defter tutma, beyanname hazırlama ve tasdik işlemleri gibi rutin muhasebe faaliyetlerinin yürütölme biçimini

değiştirmektedir. Elektronik defter ve belgelerin kullanımıyla birlikte, kodlar, algoritmalar ve akıllı sistemler aracılığıyla muhasebe kayıtlarının ilgili hesaplara otomatik olarak aktarılması ve e-defterlerin sistem tarafından otomatik biçimde oluşturulması mümkün hale gelmektedir. Aynı zamanda elektronik kayıtların kullanılması sayesinde işletmenin farklı departmanları veya bilgi kullanıcıları için gerekli olan mali raporlar, sistemde tanımlanan süre ve kriterler doğrultusunda e-raporlar şeklinde otomatik olarak üretilebilmektedir. Bunun yanında finansal işlemlere ilişkin verilerin bulut teknolojileri aracılığıyla dijital arşivlerde saklanması da mümkün olmaktadır. Bu süreçlerin dijital ortama taşınması, finansal tabloların uygunluk denetiminin de elektronik denetim uygulamalarıyla gerçekleştirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Muhasebe fonksiyonlarının giderek dijitalleşmesi ve akıllı sistemlerle desteklenmesi, meslek mensuplarına olan ihtiyacı ortadan kaldırmamakta; ancak meslek mensuplarının görev tanımlarını ve sahip olmaları gereken bilgi ve yetkinlikleri önemli ölçüde değiştirmektedir (Dursun vd., 2019, 268-269).

Bu durumda muhasebe profesyonellerinin yalnızca geleneksel muhasebe bilgisine sahip olmaları yeterli görülmemekte; değişen iş ortamına uyum sağlayabilmeleri için dijital okuryazarlık, veri yönetimi ve yeni teknolojileri etkin kullanma becerilerini geliştirmeleri kritik bir gereklilik haline gelmiştir (ACCA, 2020). Nitekim yapılan çalışmalar, muhasebe profesyonellerinin büyük bir çoğunluğunun gelecekte başarılı olabilmek için dijital becerilerin temel yetkinlikler arasında yer aldığını vurgulamaktadır (ACCA, 2020).

2.2. Muhasebe Mesleğinde Yapay Zekâ

Yapay zekâ kavramı ilk olarak John McCarthy tarafından 1956 yılında Dartmouth Yaz Araştırma Projesi kapsamında ortaya atılmıştır. Bu nedenle McCarthy, yapay zekânın babası olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten sonra yapay zekâ

araştırmaları büyük ilerlemeler kaydetmiş; makine öğrenmesi, teorem ispatlama, örüntü tanıma, problem çözme, uzman sistemler ve doğal dil işleme gibi alanlarda önemli gelişmeler yaşanmıştır (Jiang, Li, Luo, & Yin, 2022, s.3).

Yapay zekanın muhasebe alanında çalışılması ise 1980’li yıllara dayanmaktadır. Finansal muhasebe, finansal analiz, denetim, yönetim muhasebesi gibi muhasebenin farklı alanları için araştırmalara konu olmuştur (Serçemeli, 2018, s.376).

Muhasebe fonksiyonlarının etkin ve verimli biçimde yerine getirilebilmesi; işlemlerin doğru, eksiksiz, hızlı ve maliyet açısından etkin bir şekilde yürütölmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, muhasebe süreçlerinde dijital teknolojiler ve yapay zekâ uygulamalarının kullanımı giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle muhasebe ve finans alanında ortaya çıkan büyük hacimli verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması süreçlerinde yapay zekâ tabanlı sistemlerden yararlanılmaya başlanmıştır (Güney & Özcan, 2025, s.2-3).

Literatürde yapay zekânın muhasebe alanında gerçekleştirebileceği başlıca işlevler řu şekilde özetlenmektedir (Kokina & Davenport, 2017, s.116-119):

1. **Finansal verilerin analiz edilmesi:** Yapay zekâ, büyük veri setlerini hızlı bir şekilde analiz ederek finansal performansın değeriendirilmesi ve karar süreçlerinin desteklenmesini sağlar.
2. **Muhasebe kayıtlarının otomatik oluşturulması:** Fatura, makbuz ve finansal belgelerin dijital ortamda tanınması ve sınıflandırılması sayesinde muhasebe kayıtları otomatik olarak oluşturulabilir.
3. **Büyük veri analitiği:** Yapay zekâ algoritmaları çok büyük hacimli finansal verileri analiz ederek işletmeler için anlamlı bilgiler üretir.

4. **Hata tespiti:** Makine öğrenmesi teknikleri kullanılarak muhasebe kayıtlarındaki olağan dışı işlemler veya hatalar tespit edilebilir.
5. **Hile ve usulsüzlüklerin belirlenmesi:** Yapay zekâ, finansal işlemlerdeki anormal davranış kalıplarını analiz ederek dolandırıcılık risklerinin erken aşamada belirlenmesine yardımcı olabilir.
6. **Kelime ve görselleri işleme:** Yapay zekâ, sözleşmeler, raporlar ve finansal belgeler gibi metin tabanlı verileri analiz ederek önemli bilgileri otomatik olarak çıkarabilir.
7. **Otomatik raporlama:** Doğal dil üretimi teknolojileri kullanılarak finansal raporlar ve denetim raporları otomatik olarak hazırlanabilir.

Görüldüğü gibi teknolojilerin bugün insanların yaptığı neredeyse tüm görevleri yerine getirmektedir. Bu sebeple muhasebe ve denetim alanında değişim ve dönüşüm sürecinin devam edeceği muhtemeldir.

2.3. Muhasebe Mesleğinde Büyük Veri

İş zekâsı ve analitik ile ilişkili olan büyük veri analitiği, son yirmi yılda hem akademik çevrelerde hem de iş dünyasında büyük önem kazanmıştır. Sektör araştırmaları da bu durumu desteklemektedir. Örneğin, 93 ülkeden 4.000'den fazla bilgi teknolojileri profesyonelinin katıldığı bir araştırmaya dayanan IBM Tech Trends Report (2011), büyük veri analitiğini 2010'lu yılların dört önemli teknoloji eğiliminden biri olarak belirlemiştir (Chen, Chiang & Storey, 2012, s. 1165).

Büyük veri, geleneksel veri tabanı yazılım araçlarının veri yakalama, depolama, yönetme ve analiz etme kapasitesini aşan büyüklükteki veri kümelerini ifade etmektedir. Bununla birlikte büyük veri kavramı sabit bir veri büyüklüğü ile tanımlanmamakta; teknolojik gelişmeler ve kullanılan veri işleme

araçlarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle bir veri kümesinin büyük veri olarak değerlendirilmesi; mevcut teknolojik kapasiteye, kullanılan yazılım araçlarına ve sektörlerde yaygın olarak kullanılan veri hacimlerine göre farklılık gösterebilmektedir (Manyika et al., 2011, s.1).

Laney (2001) büyük veriyi; hacim, hız ve çeşitlilik olmak üzere üç boyutta ele almaktadır. Böylelikle klasik veri işleme yöntemleriyle etkin biçimde işlenmesi zor olan çok büyük ölçekli veri kümelerinin işlenmesi ve analizi mümkün olmaktadır.

Muhasebe, iktisadi olayların işlenmesi, raporlanması ve yorumlanması sürecidir. Yani bir veri işleme süreci olarak değerlendirilebilir. Sürecin sonunda elde edilen mali tablolar da muhasebe bilgi kullanıcılarının karar alma süreçlerine girdi sağlanmaktadır. Günümüzde farklı kaynaklardan ve çeşitli biçimlerde elde edilen, birçoğu da ilgili olmayan veriler muhasebe bilgi kullanıcılarının karşısına yoğun bir bilgi akışı olarak çıkmaktadır. Buna karşın muhasebe mesleği bu gelişmelere aynı hızda uyum sağlayamadığı ve hlen sunum, toplulaştırma ve örnekleme konularına ağırlık verdiği grlmektedir. Muhasebe mesleğinin değer ve önemini artırılması için bilginin sunumundan ziyade verinin kendisine, bu veriyi üreten süreçlere ve verinin analizine yönlendirilmesi gerekmektedir. Böylelikle bilgi kullanıcıları daha etkin biçimde karar alacak ve sermaye piyasalarının etkinliğini artırılacaktır (Krahel ve Titera, 2015, 409).

3. LİTERATÜR TARAMASI

Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri konusunu içeren bibliyometrik çalışmaların bazıları bu başlık altında verilecektir. Konunun özellikle son yıllarda ulusal ve uluslararası literatürde çalışıldığı grlmektedir.

Varma et al. (2021) tarafından yapılan çalışmada veriler, ilgili alana en çok katkıda bulunan yazarları, ülkeleri, anahtar kelimeleri ve dergileri belirlemek için Scopus veritabanı kullanılarak toplanmıştır. Veri görselleştirme için VOSviewer yazılımı kullanılmıştır. Grsel analiz yoluyla, sonuçlar Büyük Veri ve muhasebe teması üzerine mevcut bilgi durumunu ortaya koymakta ve bu alandaki gelecekteki çalışmalar için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bulgular ayrıca, bu konu ve evre temalar üzerinde gelecekteki çalışmalar için potansiyel fırsatları da vurgulamaktadır.

Agusti ve Perez (2023), muhasebe alanında büyük veri ve yapay zekâ eğiliminin gelişimini tanımlamak ve gelecekteki gelişim yönlerini belirlemek amacıyla, bibliyometrik analiz yapmıştır. Çalışma ilgili literatürü özetlerken, potansiyel yeni yönlere ve azalan perspektiflere ilişkin bilgiler de sunmaktadır.

Abu Huson et al. (2024), Web of Science veri tabanındaki çalışmaları bibliyometrik yöntemle analiz ederek denetim alanında bilgi teknolojileri, yapay zekâ ve blok zinciri literatürünün yapısını incelemiştir. Analiz sonucunda literatürde denetim kalitesi ve bağımsızlık, blok zinciri uygulamaları, yapay zekâ ile veri analizi ve teknolojinin denetçi performansına etkileri olmak üzere dört temel araştırma eğilimi belirlenmiştir.

Romero-Carazas et al. (2024), çalışmasında muhasebe denetimi literatüründe yapay zekâ çalışmalarının özellikle son yıllarda hızla arttığını göstermektedir. Scopus veri tabanında 2003–2023 dönemini kapsayan bir analizde, alanın giderek büyüdüğü ve yapay zekânın muhasebe mesleği açısından önemli bir araştırma odağı haline geldiği ortaya konmuştur.

Aboelfotoh et al. (2025), büyük veri analitiğinin finansal raporlama kalitesinin incelenmesindeki rolünü bibliyometrik yöntemle analiz etmiş ve literatürde veri madenciliği, makine öğrenmesi ve kazanç yönetimi tespiti etrafında şekillenen üç

temel araştırma kümesi bulunduğunu ortaya koymuştur. Bulgular ayrıca yapay zekâ, derin öğrenme ve makine öğrenmesinin finansal raporlama analizinde öne çıkan yöntemler olduğunu göstermektedir.

Garip (2024) çalışmasında 2006-2024 tarihleri arasında yayımlanan ve muhasebe alanında dijitalleşme ve yapay zekâ konularını kapsayan çalışmaların bibliyometrik analizine yer vermiş ve ilgili alanda yapılan çalışmaların eğilimini ortaya koymuştur. Muhasebede dijitalleşme ve yapay zekâ konularına olan ilginin 2020 yılından sonra ciddi bir artış gösterdiğini vurgulamıştır.

Özdemir (2025), Dergipark veri tabanında 2016 – 2024 yılları arasında yayımlanan bilimsel çalışmaları VOSviewer programı aracılığıyla bibliyometrik analizini yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarında daha çok ulusal literatüre dair sonuçlar elde edilmiştir.

Tazegül (2025), Web of Science veri tabanında yayımlanan bilimsel çalışmalara ilişkin veriler R Studio yazılımı ve bibliometrix paketi aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre muhasebede yapay zekanın yanı sıra etik konusunun da öne çıktığını vurgulamıştır.

Kiriktir (2025), tarafından yapılan çalışmada Web of Science veri tabanında muhasebede yapay zekâ ve otomasyon konularını kapsayan ve 1986-2025 yılları arasında yayımlanan çalışmaları analiz edilmiştir. Çalışma sonucu yapay zekanın muhasebeye entegrasyonu ve bu alanda yapılan çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği yönündedir.

4. ARAşTIRMA METADOLOJİSİ

Bu çalışmada, muhasebede yapay zekâ ve büyük veri konularını kapsayan literatürün bibliyometrik analizi yapılmıştır.

Bu kapsamda araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve bulguları bu başlık altında yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, bibliyometrik analiz yöntemiyle muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatürün evrimini gözden geçirmek ve ilgili alandaki yapılacak olan çalışmalara veri sağlamaktır. Bu amaç kapsamında çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibidir.

AS1: Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatüründe öne çıkan yazarlar kimlerdir?

AS2: Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatüründe öne çıkan yayınlar hangileridir?

AS3: Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatüründe hangi anahtar kelimelere odaklanılmıştır?

AS4: Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatüründe yayınlar, yazarlar ve dergiler arasında atıf ağları nasıl şekillenmektedir?

AS5: Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatürünün temel yapısı nasıldır?

AS6: Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatürü hangi yöne doğru evrilmektedir?

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, 2005-2026 yılları arasında Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan, muhasebede yapay zekâ ve büyük veri konularını ele alan bilimsel çalışmaları kapsamaktadır. WoS, yönetim ve organizasyon alanındaki bibliyometrik çalışmalar için en sık kullanılan veri tabanıdır. İçerisinde çoğu bibliyometrik analiz için yeterli veri bulunmaktadır (Zupic ve Čater, 2015, s.441-442). Bu nedenle araştırmada analiz edilecek veriler WoS veri tabanından

alınmıştır. Ancak alışmanın WoS veri tabanı ile sınırlı tutulması çalışmanın kısıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde yapay zekâ ve büyük verinin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Çalışmanın literatürdeki bu açığı kapatması ve uygulamaya katkı sağlaması öngörülmektedir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

WoS veri tabanında bibliyometrik verilerin oluşturulması için yapılan aramalarda “accounting”, “artificial intelligence”, “big data”, “data analytics” kelimeleri kullanılmıştır. 2005 ve 2026 tarih aralığında gerçekleştirilen arama sonucunda 256 sonuç elde edilmiştir.

WoS veri tabanından elde edilen bu veriler, VOSviewer yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. VOSviewer yazılımı büyük miktarda veriyi anlamlı ve görsel bir şekilde sunarak, literatürde belirli bir alandaki eğilimleri, ilişkileri ve ana aktörleri ortaya çıkarılmasına olanak sağlayan bir yazılımdır (Dereli, 2024, s.1). Araştırma kapsamında VOSviewer yazılımı aracılığıyla yapılan analizler şunlardır:

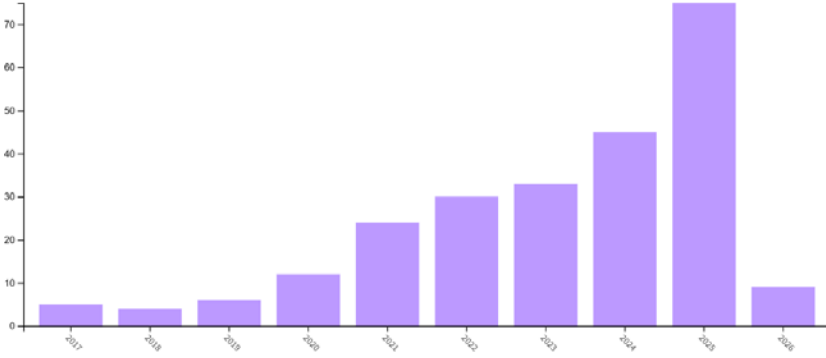
- Yazarlar arası atıf analizi (Co- Authorship)
- Anahtar kelime analizi (Co-Occurence)
- Yayınlar arası atıf analizi (Citation Analysis-Documents)
- Dergiler arası atıf analizi (Citation Analysis-Sources)
- Yazarlar arası atıf analizi (Citation Analysis-Authors)
- Birlikte atıf analizi (Co Citation-Cited References)

5. BULGULAR

WoS veri tabanından elde edilen 256 veri için performans analizi ve bilimsel haritalama analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular alt başlıklarda verilmiştir.

5.1. Performans Analizi

Bibliyometrik analiz kapsamında yapılan performans analizi tanımlayıcı niteliktedir (Donthu et al., 2021, p. 287). Araştırmada yayınların yıllara göre dağılımı, en çok atıf alan yazarlar, yayınlar ve dergiler bu başlık altında özetlenmiştir.



şekil 1. Yıllara Göre Yayın Sayısı

şekil 1’de görüldüğü gibi muhasebede yapay zekâ ve büyük veri ile ilgili en fazla çalışma yapılan yıl 2025 olmuştur. 2018 yılından itibaren yayın sayısı sürekli artış göstermiştir. 2026 yılına ilişkin yayın sayısının az olmasının sebebi araştırmanın 2026 yılı başında yapılmasıdır.

Tablo 1. Bibliyometrik Performans Analizi Özet Tablosu

		Yayın sayısı
Yazar	Vasarhelyi M	8
	Stratopoulos TC	4
	Dai J	3
	Duan HK	3
	Goel S	3
Dergi	Journal of Emerging Technologies in Accounting	21
	International Journal of Accounting Information Systems	14
	Issues in Accounting Education	11
	Accounting Horizons	9
	Journal of Financial Reporting and Accounting	8
Ülke	ABD	77
	Çin Halk Cumhuriyeti	25
	Avustralya	19
	İngiltere	14
	Ürdün	11

Muhasebe yapay zeka ve büyük veri literatürünü şekillendiren, en fazla yayın sayısına sahip Rutgers Üniversitesi öğretim üyesi Miklos A. Vasarhelyi olduğu görülmektedir. Waterloo Üniversitesi'nde görev yapan Theo Stratopoulos yine ilgili literatüre katkı sağlayan ikinci yazardır. En çok yayın yapan dergi ise Journal of Emerging Technologies in Accounting dergisidir. İlgili literatürde yayın yapılan ülkeler sıralamasında ise ABD en çok yayın yapan ülke iken, Çin Halk Cumhuriyeti, Avustralya, İngiltere ve Ürdün'de de çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Tablo 2. En Çok Atıf Alan 5 Çalışma

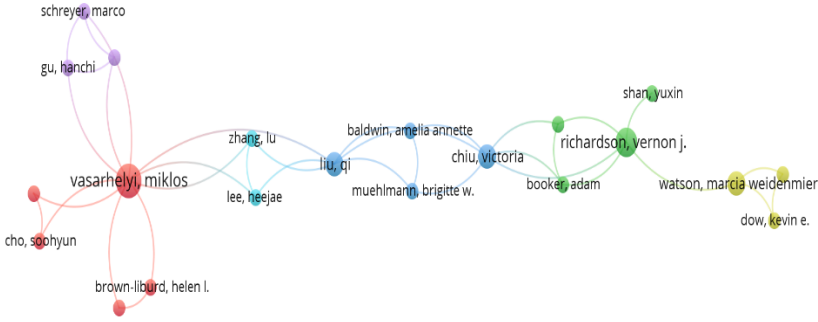
Yayın	Yayın Yılı	Atıf Sayısı
Vasarhelyi, MA; Kogan, A and Tuttle, BM.	2015	286
Bao, Y; Ke, B; (...); Zhang, J.	2020	255
Warren, JD; Moffitt, KC and Byrnes, P	2015	254
Bhimani, A and Willcocks, L.	2014	240
Munoko, I; Brown-Liburd, HL and Vasarhelyi, M.	2020	237

Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri literatüründe en çok atıf alan 5 yayın ve atıf sayıları Tablo 2’de verilmiştir. Bu yayınların ilgili literatürde yaygın etkiye sahip oldukları söylenebilir.

5.2. Bilimsel Haritalama

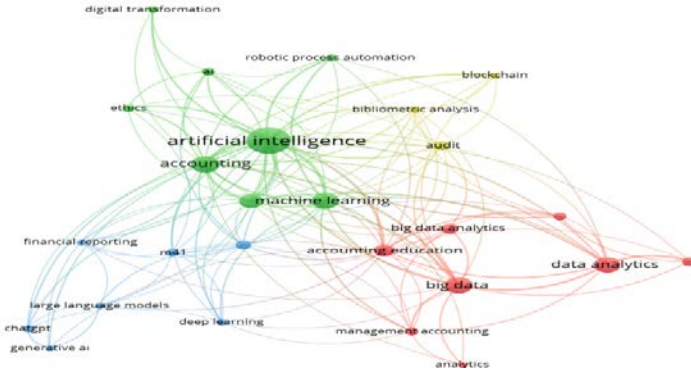
Bilimsel haritalama, araştırma bileşenleri arasındaki ilişkileri inceler ve bileşenler arasındaki entelektüel etkileşimler ve yapısal bağlantılarla ortaya çıkarılmasını sağlar (Donthu et al., 2021, p. 288). Daha önceki başlıklarda da belirtildiği gibi araştırmada WoS veri tabanından elde edilen verilerin bilimsel haritalanın yapılmasında VOSviewer yazılımı kullanılmıştır.

Bu kapsamda yapılan yazarlar arası atıf analizi sonuçları Şekil 2’de verilmiştir.



Şekil 2. Yazarlar Arası İlişki Haritası

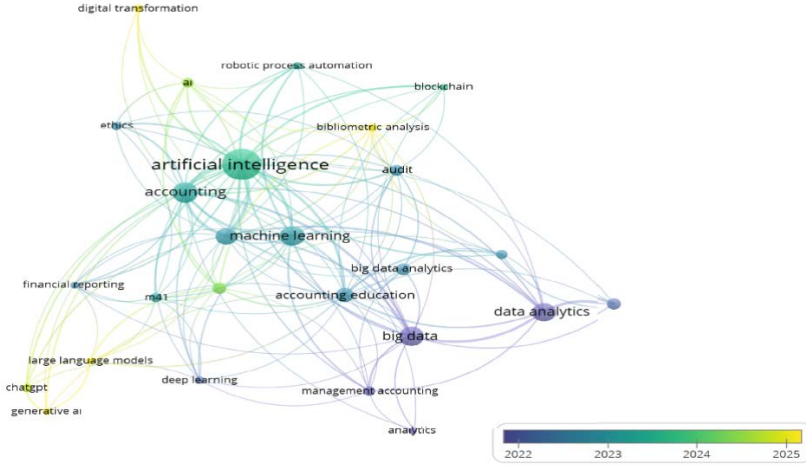
Şekil 2, yazarlar arasındaki ortak yazarlık ağını göstermektedir. Ortak yazarlık analizinde, analiz kapsamına 674 yazar olduğu görülmüştür. Analizde atıf eşiği bir olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda 21 araştırmacının yer aldığı bir ağ yapısı ortaya çıkmıştır. Ayrıca yazarlar arasında 6 farklı iş birliği kümesi ve 35 ortak yazarlık bağlantısı bulunmaktadır. Bu durum literatürde iş birliklerinin sınırlı sayıda araştırma grubu içerisinde gerçekleştiğini göstermektedir.



Şekil 3. Anahtar Kelime Eş-Oluşum Haritası

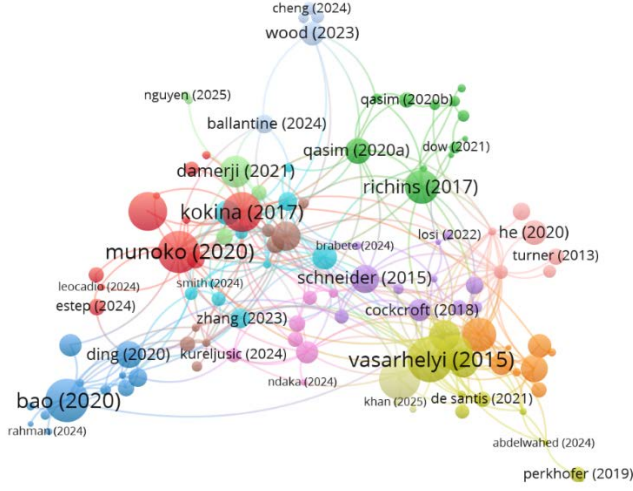
Yapılan anahtar kelime analizinde, anahtar kelimenin tekrar edilme eşiği 5 olarak belirlenmiştir. Böylelikle düşük frekanslı kelimeler analize dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda 26 anahtar kelimenin oluşturduğu, 4 kümeli bir yapı ortaya çıkmıştır. Literatürde en fazla kullanılan kavram “artificial

intelligence” (f = 110) olup, bunu “accounting” (f = 39), “machine learning” (f = 36) ve “big data” (f = 34) anahtar kelimeleri izlemektedir. Bu bulgu, muhasebe literatüründe yapay zekâ uygulamalarının özellikle veri analitiği ve makine öğrenmesi teknolojileri ile birlikte ele alındığını göstermektedir.



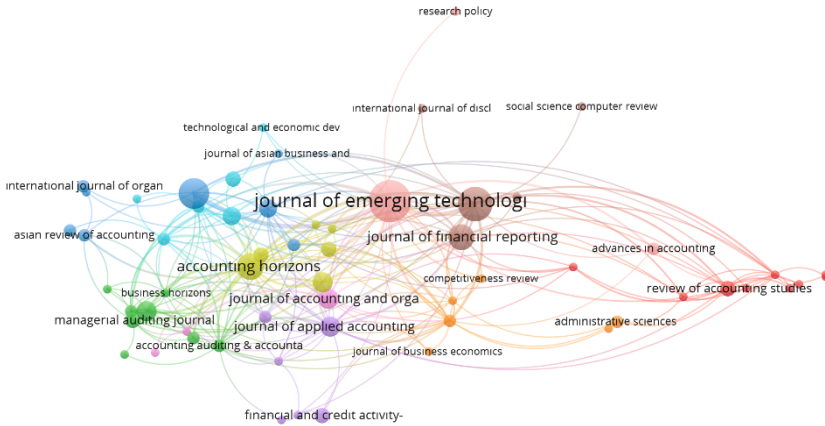
Şekil 4. Anahtar Kelimelerin Yıllara Göre Değişim Haritası

İlgili literatür “artificial intelligence” kavramı etrafında şekillenmiş olsa da; overlay görselleştirme sonuçlarına göre, ilk olarak muhasebede “big data”, “data analytics” kavramlarının kullanılmaya başlandığı söylenebilir. Son yıllarda ise “generative AI”, “ChatGPT” ve “large language models” gibi kavramların yeni araştırmalarda kullanılma eğiliminin olduğu görülmektedir.



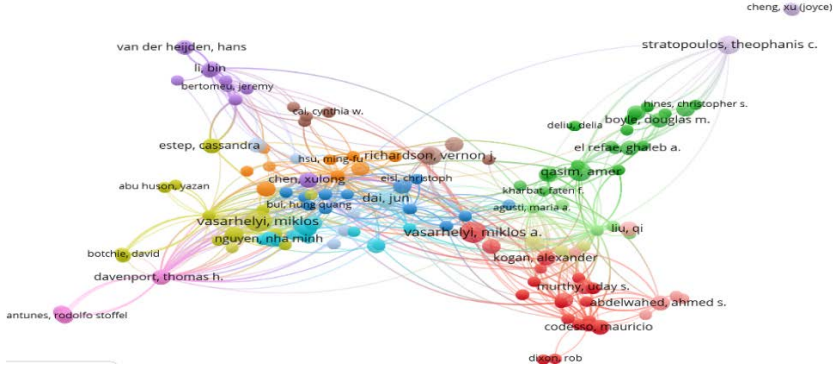
Şekil 5. Yayınlar Arası Atıf Ağ Haritası

Yayınlaraya yönelik gerçekleştirilen atıf ağı analiz haritası Şekil 5'te verilmiştir. En çok atıf alan yayın Vasarhelyi et al. (2015) ($f = 284$)'dir. Bao et al. (2020) ($f = 255$) ve Warren et al. (2015) ($f = 254$) da ikinci ve üçüncü sırada atıf alan yayınlardır. Bu analiz sonucunda 112 yayının oluşturduğu 13 küme bulunmaktadır. Bu bulgu ilgili literatürde çok merkezli bir çalışma ağı olduğunu ve literatürün birden fazla çalışma etrafında toplandığını göstermektedir.



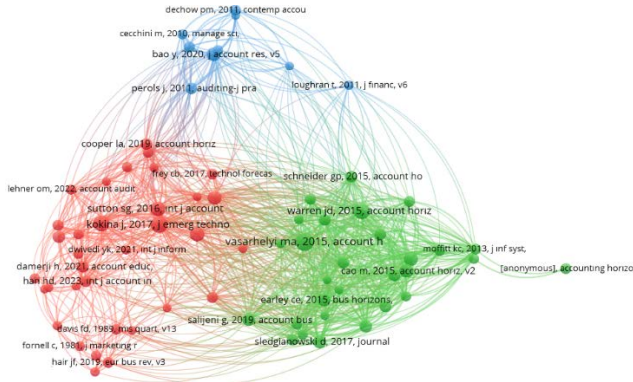
Şekil 6. Dergiler Arası Atıf Ağ Haritası

Dergiler arası atıf ağı analiz sonuçları incelendiğinde 60 dergi ve 10 küme olduğu görölmektedir. Bu bulgular literatürün çok sayıda dergi arasında yayımlandığını göstermektedir. Ayrıca disiplinler arası bir çalışma alanı olduğunu da söylenebilir. Journal of Emerging Technologies in Accounting dergisinde 21, International Journal of Accounting Information Systems dergisinde 14 ve Issues in Accounting Education dergisinde ise 11 yayın yapılmıştır. En çok atıf alan dergi ise 909 atıfla Accounting Horizons dergisidir. Journal of Emerging Technologies in Accounting dergisi 642 ve International Journal of Accounting Information Systems 641 atıfa sahiptir.



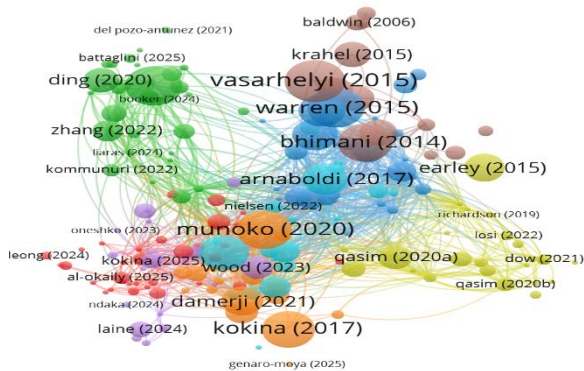
Şekil 7. Yazarlar Arası Atıf Ağı Haritası

Şekil 7 incelendiğinde, ilgili literatürün Rutgers Üniversitesi öğretim üyesi Miklos A. Vasarhelyi'nin çalışmaları etrafında şekillendiği söylenebilir. Yazarın almış olduğu toplam atıf sayısı 746'dır. Analiz sonucunda 326 yazar, 15 küme oluştđu görölmektedir. Bu bulgu literatürün geniş bir araştırmacı ağına sahip olduğunu gösterir.



Şekil 8. Referansların Eş-Atıf Haritası

Referansların eş-atıf analizi sonucunda 72 etkin yayın mevcuttur ve birlikte atıf alan çalışmalar 3 kümede toplanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde muhasebede yapay zekâ ve veri analitiği, mesleğin dönüşümü ve yapay zekâ, muhasebe literatüründe teknoloji ve bilgi sistemleri konularında kümelenme olduğu görülmektedir.



Şekil 9. Dokümanların Bibliyometrik Eşleşme Haritası

Şekil 9'da 190 yayının oluşturduğu 8 küme olduğu görülmektedir. Yayınların bibliyometrik eşleşme analizi atıf yapılan çalışmaların birbiri ile ilişkisini verir. Aslında bu analiz literatürün hangi yöne evrildiğini gösterir. Bu alandaki muhasebe literatürünün teknolojik uygulamalardan, mesleki ve eğitim boyutuna doğru genişlediği söylenebilir.

6. SONUÇ

Son yıllarda muhasebede dijital teknolojilerin kullanılmasının artmasıyla birlikte literatürde de bu alanda yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Bu araştırma, 2005-2026 yılları arasında muhasebe alanında yapay zekâ ve büyük veriyi konu alan bilimsel çalışmaları analiz etmek ve literatürün genel eğilimini ortaya koymak için yapılmıştır. Araştırma kapsamında WoS veri tabanından elde edilen 256 veri, VOSviewer yazılımı ile analiz edilmiştir.

Son yıllarda yaşanan dijitalleşme sürecinin de etkisiyle birlikte ilgili literatürde yayın sayısı açısından 2018 yılından itibaren sürekli bir artış görülmektedir. Bilindiği üzere özellikle Covid-19 Pandemi dönemi muhasebe mesleğinde dijitalleşme sürecini hızlandırmıştır. Uygulamada ortaya çıkan bu durum bilimsel çalışmalara da yansımıştır. Nitekim 2020 yılı sonrasında yayın sayısında ciddi bir sıçrama yaşanmıştır.

İlgili literatürde en çok kullanılan anahtar kelime yapay zekadır. Ayrıca makine öğrenmesi, büyük veri, veri analitiği teknolojileri de anahtar kelimeler arasında yer almaktadır. Bu teknolojilerin finansal raporlama, denetim, yönetim muhasebesi alanlarında da kullanımının bilimsel çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Bu durum dijital teknolojilerin, muhasebenin her alanında kullanımına ilişkin geniş bir yelpazede çalışıldığını göstermektedir. Anahtar kelimeler yıllara ilişkin olarak incelendiğinde son birkaç yıldır büyük dil modeli, üretken yapay zekâ, chatgpt ve bibliyometrik analiz alanlarında da çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Vasarhelyi et al. (2015) muhasebede büyük veri temalı çalışma en çok atıf alan çalışma olmuştur. En çok atıf alan çalışmalar incelendiğinde, sadece muhasebe alanında değil; denetim alanında yapay zekâ ve büyük veri kavramlarının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta da

literatürün farklı araştırma odak noktalarının olduğu görölmektedir. Yayınlar arası ilişkilerin analiz sonuçları; literatürün yapay zekâ kullanımı, büyük veri analitiği, dijital dönüşüm, makine öğrenmesi, denetim alanında dijital teknolojiler gibi çok sayıda temaya sahip olduğunu göstermektedir.

Muhasebede yapay zekâ ve büyük veri temalı literatür teknolojik dönüşümden, uygulama ve eğitim alanında dijital teknolojilerin kullanılmasına ilişkin bilimsel çalışmalara doğru evrildiği söylenebilir.

Dijital teknolojilerin kullanımı muhasebe mesleği açısından kaçınılmaz bir durumdur. Bu sebeple ilgili literatürün gelişmeye devam edeceği ve uygulamacılara ışıktutacak bilimsel çalışmaların artacağı öngörülmektedir. Özellikle disiplinler arası yapılacak olan çalışmaların gelecekte önem arz edeceği düşünülmektedir. Böylelikle muhasebe mesleğinde dijital teknolojilerin kullanılmasının muhasebe bilgi kalitesinin artıracağı öngörülmektedir.

Çalışmanın muhasebe literatürüne katkı sağlaması ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara veri altlığı sağlaması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aboelfotoh, A., Zamel, A. M., Abu-Musa, A. A., Frendy, Sabry, S. H., & Moubarak, H. (2025). Examining the ability of big data analytics to investigate financial reporting quality: A comprehensive bibliometric analysis. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 23(2), 444–471. <https://doi.org/10.1108/JFRA-11-2023-0689>
- Abu Huson, Y., Sierra-García, L., & García-Benau, M. A. (2024). A bibliometric review of information technology, artificial intelligence, and blockchain on auditing. *Total Quality Management & Business Excellence*, 35(1–2), 91–113. <https://doi.org/10.1080/14783363.2023.2256260>
- ACCA. (2020). The digital accountant: Digital skills in a transformed world. ACCA Professional Insight Report.
- Agustí, M. A., & Orta-Pérez, M. (2023). Big data and artificial intelligence in the fields of accounting and auditing: A bibliometric analysis. *Spanish Journal of Finance and Accounting*, 52(3), 412–438. <https://doi.org/10.1080/02102412.2022.2099675>
- Akdoğan, N., & Akdoğan, M. U. (2018). Büyük veri bilişim teknolojisindeki gelişmelerin muhasebe uygulamalarına ve muhasebe mesleğine etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 18(55), 1–14.
- Chen, H., Chiang, R. H. L., & Storey, V. C. (2012). Business intelligence and analytics: From big data to big impact. *MIS Quarterly*, 36(4), 1165–1188.
- Dereli, A. B. (2024). Vosviewer ile bibliyometrik analiz. *Communicata*, 28, 1–7.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An

- overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296.
- Dursun, G. D., Ektik, D., & Tutcu, B. (2019). Mesleğin dijitalleşmesi: Muhasebe 4.0. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(6), 263–271.
- Garip, O. (2024). Muhasebe alanında dijital dönüşüm ve yapay zekâ: Bibliyometrik bir analiz (2006–2024).
- Güney, A., & Özcan, E. (2025). Yapay zekânın muhasebede kullanımı üzerine bir araştırma. *Journal of Accounting Institute*, 72, 1–13.
- Jiang, Y., Li, X., Luo, H., & Yin, S. (2022). Quo vadis artificial intelligence? *Discover Artificial Intelligence*, 2(4), 1–19.
- Kiriktir, T. K. (2026). Muhasebe alanında yapay zeka ve otomasyon: Bibliyometrik bir analiz. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 25(77), 107–128.
- Kokina, J., & Davenport, T. H. (2017). The emergence of artificial intelligence: How automation is changing auditing. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 14(1), 115–122. <https://doi.org/10.2308/jeta-51730>
- Krahel, J. P., & Titera, W. R. (2015). Consequences of big data and formalization on accounting and auditing standards. *Accounting Horizons*, 29(2), 409–422.
- Laney, D. (2001). 3D data management: Controlling data volume, velocity and variety. META Group.
- Manyika, J., Chui, M., Brown, B., Bughin, J., Dobbs, R., Roxburgh, C., & Byers, A. H. (2011). Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity. McKinsey Global Institute.

- Özdemir, N. (2025). Yapay zekâ ve dijitalleşmenin muhasebe ve denetim alanlarına etkisi: VOSviewer tekniğı ile bibliyometrik analiz. Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi, 18(2), 618–638.
- Romero-Carazas, R., Torres-Sánchez, J. A., Vela-Quico, D. F., Espiritu-Martinez, A. P., Velarde-Tejada, M. J., & Bernedo-Moreira, D. H. (2024). Artificial intelligence in accounting auditing: Evolution and projection through a bibliometric study. Management (Montevideo), 2, 97. <https://doi.org/10.62486/agma202497>
- Serçemeli, M. (2018). Muhasebe ve denetim mesleklerinin dijital dönüşümünde yapay zekâ. Turkish Studies, 13(30).
- Tazegül, A. (2025). Muhasebe mesleğı ve yapay zekâ üzerine yapılan çalışmaların R Studio ile bibliyometrik analizi. International Journal of Social and Humanities Sciences Research.
- Varma, A., Piedepalumbo, P., & Mancini, D. (2021). Big data and accounting: A bibliometric study. The International Journal of Digital Accounting Research, 21, 203–238. https://doi.org/10.4192/1577-8517-v21_8
- Yürekli, E., & Gönen, S. (2015). Muhasebe meslek mensuplarının nitelikli meslek mensubu yetiştirilmesine yönelik önlisans programından beklentileri. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(10).
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. Organizational Research Methods, 18(3), 429–472. <https://doi.org/10.1177/1094428114562629>

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI, GÜVENCE DENETİMİ VE FİNANSAL YAPILARIN DÖNÜŞÜMÜ

İbrahim SAKİN¹

1. GİRİŞ

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı, yalnızca çevresel ve sosyal sorumluluk perspektifinde ele alınan normatif bir yaklaşım olmaktan çıkmıő; finansal sistemin işleyişini doğrudan etkileyen yapısal bir paradigma haline gelmiştir. Küresel iklim krizi, artan sosyal eşitsizlikler, tedarik zinciri kırılganlıkları ve jeopolitik riskler, işletmelerin yalnızca finansal performanslarıyla değil; çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performanslarıyla da değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu dönüşüm, finansal piyasaların risk fiyatlama mekanizmalarını, sermaye tahsis süreçlerini ve kurumsal yönetim anlayışını yeniden şekillendirmektedir.

Geleneksel finansal yapı anlayışı; borç-öz kaynak dengesi, sermaye maliyeti, likidite ve kârlılık göstergeleri gibi finansal oranlara dayalı olarak tanımlanmaktaydı. Ancak günümüzde finansal yapı kavramı, ESG riskleri, iklim geçiş senaryoları, sürdürülebilir finansman araçları ve uzun vadeli değer yaratımı perspektifiyle genişlemektedir. Finansal yapı, sürdürülebilirlik riskleri ve fırsatlarının etkisiyle statik bir bilanço bileşimi olmaktan çıkarak daha dinamik ve çok boyutlu bir yapıya dönüşmektedir. Bu durum, finansal stratejinin zaman ufkunu genişletmekte ve kısa vadeli kârlılık odaklı yaklaşımların yerini

¹ Arő. Gör. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-2693-2098.

uzun vadeli dayanıklılık ve sürdürülebilir değer yaratımı anlayışına bırakmasına neden olmaktadır.

Bu dönüşümün kurumsallaşmasında sürdürülebilirlik raporlaması kritik bir rol oynamaktadır. Finansal tabloların tek başına işletme performansını değerlendirmede yetersiz kaldığı yönündeki artan görüş, yatırımcıların finansal olmayan bilgilere olan talebini güçlendirmiştir. Bu çerçevede sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin çevresel etkileri, sosyal sorumluluk uygulamaları ve yönetim yapıları hakkında sistematik bilgi sunan temel araçlar haline gelmiştir. Ancak raporlanan bilgilerin güvenilirliği ve doğruluğu, sürdürülebilirlik raporlamasının etkinliği ve paydaşlar nezdindeki itibarı açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Bu noktada güvence denetimi, sürdürülebilirlik raporlamasının güvenilirliğini artıran kurumsal bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır. Güvence denetimi, sürdürülebilirlik raporlarında yer alan finansal olmayan bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamada kritik öneme sahiptir. Ayrıca güvence denetimi; işletmelerin itibarını güçlendirmekte, riskleri azaltmakta ve paydaş güvenini artırmaktadır. Bu yönüyle güvence mekanizmaları, yalnızca raporlama kalitesini değil; yatırımcı güvenini ve piyasa disiplini de doğrudan etkilemektedir.

Zorunlu sürdürülebilirlik raporlama uygulamaları ise finansal piyasalarda disiplin mekanizması işlevi görmektedir. Regülasyonlar sayesinde minimum şeffaflık standardı oluşturulmakta, karşılaştırılabilir veri sağlanmakta ve ESG riskleri fiyatlama süreçlerine entegre edilmektedir. Böylece sürdürülebilirlik raporlama yasaları, finansal sistem içinde bir yönlendirme mekanizması oluşturarak sermayenin daha sürdürülebilir faaliyetlere akmasını teşvik etmektedir.

Mevcut literatürün genel değerlendirmesi de bu dönüşümü desteklemektedir. Güvence denetimi bilgi güvenilirliğini artırmakta ve yatırımcı güvenliğini güçlendirmektedir. ESG performansı ve açıklamaları sermaye maliyetini düşürmekte; ESG verisi finansal risk analizinin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; sürdürülebilirlik raporlaması ve güvence denetimi çerçevesinde geliştirilen düzenleyici kuralların finansal yapı üzerindeki dönüştürücü etkilerini teorik ve literatür temelli bir perspektiflerden analiz etmektir. Çalışma kapsamında öncelikle sürdürülebilirlik raporlamasının kuramsal temelleri ele alınacak; ardından küresel düzenleyici gelişmeler ve güvence denetimi mekanizmaları incelenecek; son olarak bu gelişmelerin sermaye maliyeti, risk değerlendirmesi, kurumsal yönetim ve finansal strateji üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ KURAMSAL TEMELLERİ

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performanslarına ilişkin bilgileri paydaşlara sunmasını sağlayan kurumsal bir açıklama mekanizmasıdır. Başlangıçta gönüllülük esasına dayanan bu raporlama türü, zamanla finansal piyasaların ve düzenleyici kurumların artan talepleri doğrultusunda stratejik ve düzenleyici bir araç haline gelmiştir. Bu dönüşüm, sürdürülebilirlik raporlamasının yalnızca uygulamaya dönük bir pratik değil, aynı zamanda güçlü kuramsal temellere dayanan bir alan olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin kuramsal yaklaşımlar genel olarak üç ana ekseninde ele alınmaktadır: (i) paydaş ve meşruiyet temelli yaklaşımlar (Gray vd., 1996;

Deegan, 2002; Freeman, 2010), (ii) bilgi asimetrisi ve sinyal temelli yaklaşımlar (Healy & Palepu, 2001; Spence, 1973; Verrecchia, 2001) ve (iii) ESG açıklamalarının finansal karar alma süreçlerindeki rolünü açıklayan sermaye piyasası temelli yaklaşımlar (Dhaliwal vd., 2011; Clark vd., 2015; Friede vd., 2015).

2.1. Paydaş Teorisi ve Meşruiyet Yaklaşımı

Sürdürülebilirlik raporlamasının en güçlü kuramsal dayanaklarından biri Paydaş Teorisi'dir. Freeman, işletmelerin yalnızca hissedarlara değil; çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, devlet ve toplum gibi tüm paydaşlara karşı sorumluluk taşıdığını ileri sürmüştür. Bu çerçevede sürdürülebilirlik raporlaması, paydaş beklentilerine yanıt verme ve kurumsal şeffaflığı artırma aracı olarak değerlendirilmektedir (Freeman, 2010).

Paydaş teorisi, şirketlerin uzun vadeli değer yaratma kapasitesinin paydaş ilişkilerinin kalitesine bağlı olduğunu savunur. Bu nedenle ESG açıklamaları, paydaş güvenini tesis eden stratejik bir iletişim aracı niteliği taşımaktadır (Clarkson, 1995). Bu yaklaşım Meşruiyet Teorisi ile tamamlanmaktadır. Meşruiyet teorisine göre işletmeler, faaliyetlerini toplumun değer ve normlarıyla uyumlu hale getirmek zorundadır. Toplumsal beklentilerle uyumlu davranmayan işletmeler “meşruiyet kaybı” riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Suchman, 1995). Deegan (2002), çevresel ve sosyal açıklamaların işletmelerin toplumsal kabulünü sürdürme amacı taşıdığını belirtmektedir. Özellikle çevresel krizler veya sosyal skandallar sonrasında artan sürdürülebilirlik açıklamaları, meşruiyetin yeniden inşa edilmesine yönelik stratejik bir tepki olarak değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede Hesap Verebilirlik Teorisi de sürdürülebilirlik raporlamasının etik ve yönetim boyutunu açıklamaktadır. Gray, Owen ve Adams (1996), işletmelerin

ekonomik faaliyetlerinin toplumsal sonuçlarından dolayı kamuya karşı hesap verme sorumluluğu taşıdığını savunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması, bu hesap verebilirlik yükümlülüğünün kurumsal ifadesi olarak görölmektedir.

Benzer şekilde Politik Ekonomi Teorisi, kurumsal açıklamaların güç, kaynak dağılımı ve düzenleyici baskılar bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Guthrie ve Parker, 2010). Bu teoriye göre sürdürülebilirlik raporlaması, şletmelerin düzenleyici riskleri azaltma ve politik maliyetleri yönetme stratejisinin bir parçasıdır.

Dolayısıyla paydaş, meşruiyet ve hesap verebilirlik yaklaşımları birlikte değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik raporlaması; toplumsal beklentilere yanıt veren, kurumsal meşruiyeti güçlendiren ve paydaş güvenini artıran bir mekanizma olarak konumlanmaktadır.

2.2. Bilgi Asimetrisi ve Sinyal Teorisi

Sürdürülebilirlik raporlamasının finansal piyasalarla ilişkisini açıklayan temel kuramsal çerçeve Ajans Teorisi'dir. Jensen ve Meckling (1976), yönetici-hissedar arasındaki çıkar çatışmalarının bilgi asimetrisine yol açtığını belirtmiştir. Yöneticiler, şirketin gerçek performansı hakkında hissedarlardan daha fazla bilgiye sahiptir. Bu durum ajans maliyetlerini doğurur.

Sürdürülebilirlik açıklamaları, bu bilgi asimetrisini azaltarak yatırımcı güvenini artırabilir (Healy ve Palepu, 2001). ESG raporlaması yoluyla şirketler, uzun vadeli risk ve fırsatlarını şeffaf biçimde açıklayarak finansal belirsizliği azaltmaktadır.

Bu noktada Sinyal Teorisi devreye girmektedir. Spence (1973), yüksek kaliteli firmaların piyasaya olumlu sinyal göndermek için maliyetli açıklamalar yapabileceğini ileri sürmüştür. Sürdürülebilirlik raporları ve özellikle bağımsız

güvence denetimi, piyasaya gönderilen güçlü bir kalite sinyali olarak değerlendirilmektedir (Connelly vd., 2011).

Ayrıca Pozitif Muhasebe Teorisi, işletmelerin düzenleyici baskılar ve politik maliyetler karşısında açıklama stratejileri geliştirdiğini savunmaktadır (Watts ve Zimmerman, 1978). Politik maliyet hipotezine göre büyük ölçekli firmalar, kamuoyu baskısını azaltmak amacıyla daha fazla sosyal ve çevresel açıklama yapma eğilimindedir.

Bu teorik çerçeveye göre sürdürülebilirlik raporlaması, yalnızca etik bir tercih değil; bilgi asimetrisini azaltan, ajans maliyetlerini düşüren ve sermaye piyasasında güven inşa eden bir araçtır.

2.3. ESG Açıklamalarının Finansal Karar Alma Süreçlerindeki Yeri

Son yıllarda ESG açıklamaları, yatırımcı karar alma süreçlerinde giderek daha belirleyici hale gelmiştir. Bu dönüşüm, sürdürülebilirlik raporlamasının stratejik değer yaratma perspektifiyle ele alınmasını gerektirmektedir.

Kaynak Tabanlı Teori, işletmenin rekabet avantajının sahip olduğu nadir, taklit edilemez ve değerli kaynaklara dayandığını ileri sürmektedir (Barney, 1991). ESG performansı ve sürdürülebilirlik kapasitesi, bu çerçevede stratejik bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Kurumsal sürdürülebilirlik uygulamaları, uzun vadeli finansal performansa katkı sağlayan soyut varlıklar üretmektedir.

Buna karşılık hissedar giderleri teorisi, sürdürülebilirlik uygulamalarının işletmeler için ek maliyetler yaratabileceğini ve bu maliyetlerin kısa vadede hissedar değerini azaltabileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre sürdürülebilirlik faaliyetleri, sosyal faydalar üretse bile işletme kaynaklarının hissedarların ekonomik çıkarları dışında kullanılmasına yol açabilir.

Dolayısıyla şletmelerin aşırı getiriler elde etmediği durumlarda sürdürülebilirlik faaliyetlerine yatırım yapmaları rasyonel görülmemektedir (Buallay, 2020). Benzer şekilde Manchiraju ve Rajgopal (2017), şletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönlendirilmesinin bazı durumlarda finansal getiriler üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceğini göstermektedir. Bu yaklaşım, sürdürülebilirlik raporlamasının ve ESG yatırımlarının finansal performans üzerindeki etkisine eleştirel bir bakış sunmaktadır.

Kaynak Fazlalığı Teorisi ise finansal olarak güçlü firmaların sürdürülebilirlik yatırımlarına daha fazla kaynak ayırabildiğini ileri sürmektedir (Waddock ve Graves, 1997). Bu teoriye göre finansal performans ile ESG performansı arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur.

Ayrıca Takas (Trade-off) Teorisi, kısa vadeli maliyetler ile uzun vadeli değer yaratımı arasında bir denge kurulması gerektiğini savunmaktadır. ESG yatırımları başlangıçta maliyetli olsa da uzun vadede risk azaltımı ve itibar artışı yoluyla finansal avantaj sağlayabilir.

Bu kuramsal yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde ESG açıklamaları, yatırımcıların risk algısını, sermaye maliyetini ve uzun vadeli değer beklentilerini etkileyen kritik bir bilgi kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim literatürde ESG performansının sermaye maliyetini düşürdüğünü ve yatırımcı güvenini artırdığını gösteren bulgular bulunmaktadır (Dhaliwal vd., 2011).

Genel olarak değerlendirildiğinde, sürdürülebilirlik raporlamasının kuramsal temelleri çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Paydaş ve meşruiyet temelli yaklaşımlar, sürdürülebilirlik raporlamasını toplumsal beklentilere yanıt veren bir meşruiyet aracı olarak açıklarken; ajans ve sinyal teorileri, bilgi ekonomisi perspektifinden finansal piyasalarla ilişkisini ortaya koymaktadır. Kaynak tabanlı ve finansal karar teorileri ise

ESG açıklamalarının uzun vadeli değer yaratma kapasitesini açıklamaktadır. Bu ereve de sürdürülebilirlik raporlaması hem kurumsal meşruiyetin hem de finansal sistemin yeniden yapılandırılmasında merkezi bir rol üstlenmektedir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARINA VERİLEN GÜVENCE DENETİMİ

Son yıllarda işletme performansının değerlendirilmesinde finansal tabloların tek başına yeterli olmadığı yönündeki görüş g kazanmıştır. Geleneksel finansal raporlama sistemi işletmelerin mali durumunu ve dönemsel performansını ölçmede temel bir araç olmakla birlikte, uzun vadeli değer yaratımını etkileyen çevresel, sosyal ve yönetişim (Environmental, Social, Governance – ESG) unsurlarını kapsamlı biçimde yansıtamamaktadır. Bu nedenle yatırımcılar ve diğer paydaşlar, işletmelerin finansal performansının yanı sıra çevresel ve sosyal etkilerine ilişkin bilgilere de ihtiyaç duymaktadır. Bu gelişme, işletme performansının değerlendirilmesinde ESG risk ve fırsatlarının da dikkate alındığı daha bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesine yol açmıştır.

Küresel ölçekte iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı, kuraklık riski ve sosyal eşitsizlik gibi sorunların artması, işletmelerin faaliyetlerinin çevresel ve toplumsal etkilerinin daha fazla sorgulanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda işletmeler çevresel sorumluluk, işçi hakları, etik uygulamalar ve yönetişim süreçleri gibi alanlardaki performanslarını sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla kamuoyuna açıklamaya başlamıştır. Ancak bu raporlarda yer alan bilgilerin karar alma süreçlerinde kullanılabilmesi için şeffaf, karşılaştırılabilir ve güvenilir olması gerekmektedir. Özellikle finansal olmayan bilgilerin ölçüm yöntemlerindeki farklılıklar ve raporların işletme yönetimi

tarafından hazırlanması, bilgi kullanıcıları açısından güven sorununu gündeme getirmiştir (Daub, 2007; O'Dwyer, 2011).

Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlarının bağımsız bir doğrulama mekanizmasıyla desteklenmesi giderek daha önemli hale gelmiştir. Sürdürülebilirlik raporlarına verilen güvence denetimi, işletme tarafından açıklanan sürdürülebilirlik bilgilerinin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda bağımsız bir tarafın belirli bir güvence düzeyi sunmasını ifade etmektedir. Güvence denetimi sayesinde raporlanan bilgilerin doğrulanabilirliği artmakta, paydaş güveni güçlenmekte ve yatırım kararlarının daha sağlıklı verilmesine katkı sağlanmaktadır (Simnett, 2012; Gal, Akişık ve Woolridge, 2018).

Sürdürülebilirlik raporlamasının kurumsallaşmasında uluslararası standartların geliştirilmesi önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda 2021 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP26) sırasında Uluslararası Muhasebe Standartları Vakfı tarafından Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu'nun (ISSB) kurulduğu duyurulmuştur. ISSB'nin kurulması, sürdürülebilirlik raporlamasının küresel düzeyde ortak standartlar çerçevesinde yürütülmesine yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir.

Sürdürülebilirlik raporlamasının yaygınlaşmasına paralel olarak bu raporların bağımsız güvenceye tabi tutulmasına yönelik talep de artmıştır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yayımlanan araştırma sonuçları, sürdürülebilirlik raporları için güvence hizmeti alan şirket sayısının giderek arttığını göstermektedir. Örneğin 2019 yılında araştırma kapsamındaki şirketlerin %51'i sürdürülebilirlik raporları için güvence hizmeti alırken, 2021 yılında bu oran %64'e yükselmiştir. Türkiye'de ise aynı dönemde güvence denetimi yaptıran şirket oranı %33'ten %52'ye çıkmıştır (IFAC, 2024).

Bu çerçevede sürdürülebilirlik raporlarına verilen güvence denetimi, işletmelerin sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesinde önemli bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır. Güvence denetimi ESG bilgilerinin güvenilirliğini artırarak kurumsal şeffaflığı güçlendirmekte ve sürdürülebilirlik raporlamasının finansal sistem içerisinde daha sağlam bir zemine oturmasına katkı sağlamaktadır (Junior vd., 2014; Lu ve Abeysekera, 2014).

3.1. Güvence Denetiminin Tanımı ve Kapsamı

Güvence denetimi, belirli bir konuya ilişkin bilgilerin önceden belirlenmiş kriterlere uygunluğunun bağımsız bir uzman tarafından değerlendirilmesi ve hedef kullanıcıların bu bilgilere duyduğu güven düzeyinin artırılması amacıyla yürütülen sistematik bir süreçtir. Denetim kavramı ise ekonomik faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğunu belirlemek amacıyla kanıtların sistematik ve objektif biçimde elde edilmesi ve değerlendirilmesi sürecini ifade etmektedir (American Accounting Association, 1972).

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Güvence Denetim Standardı 3000'e göre güvence denetimi, denetçinin sorumlu taraf dışındaki hedef kullanıcıların güven düzeyini artırmak amacıyla yeterli ve uygun kanıt topladığı ve bu kanıtlara dayanarak bir sonuç bildirdiği bir süreçtir (GDS 3000). Bu bağlamda güvence denetimi, bilgi kullanıcılarının belirsizliklerini azaltan ve güven ilişkisini güçlendiren kurumsal bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Power, 1997).

Güvence denetimi yalnızca finansal tablolarla sınırlı olmayıp sürdürülebilirlik raporları, çevresel performans göstergeleri, iç kontrol sistemleri ve kurumsal yönetim açıklamaları gibi finansal olmayan bilgileri de kapsayabilmektedir. Özellikle sürdürülebilirlik raporlarında yer

alan çevresel ve sosyal göstergelerin bağımsız doğrulamaya tabi tutulması, işletmelerin paydaşlar nezdindeki güvenilirliğini artırmakta ve raporlanan bilgilerin karar alma süreçlerinde kullanılabilirliğini güçlendirmektedir (Edgley, Jones ve Solomon, 2015; Deegan, Cooper ve Shelly, 2006).

3.2. Güvence Denetiminin Türleri

Güvence denetiminin temel amacı, denetime konu edilen bilgilere ilişkin hedef kullanıcıların güven düzeyini artırmaktır. Özellikle finansal ve finansal olmayan raporlamanın kapsamının genişlemesiyle birlikte bilgi kullanıcılarının karar alma süreçlerinde kullandıkları verilerin doğruluğu ve güvenilirliği kritik bir unsur haline gelmiştir.

GDS 3000 standardı kapsamında güvence denetiminin temel amaçları; denetime konu bilginin önemli bir yanlışlık içerip içermediği konusunda makul veya sınırlı güvence elde etmek, elde edilen sonucu yazılı bir rapor aracılığıyla hedef kullanıcılara sunmak ve standartlar çerçevesinde gerekli bildirimleri gerçekleştirmektir (GDS 3000).

Bu çerçevede güvence denetimi; raporlanan bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmayı, bilgi kullanıcılarının karar alma süreçlerini desteklemeyi ve kurumsal raporlamada şeffaflık ile hesap verebilirliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Dinç ve Atabay, 2016).

3.3. Güvence Denetiminin Türleri

Güvence denetimleri güvence düzeyine ve sözleşmenin kapsamına bağlı olarak farklı türlerde gerçekleştirilebilmektedir. GDS 3000 standardı çerçevesinde güvence denetimleri genel olarak makul güvence ve sınırlı güvence olmak üzere iki temel kategoriye ayrılmaktadır.

Makul güvence denetiminde denetçi, denetime konu bilginin önemli bir yanlışlık içermediğine ilişkin yüksek düzeyde

güvence sağlamak amacıyla kapsamlı denetim prosedürleri uygular. Bu süreçte risk değerlendirmesi yapılmakta ve inceleme, teyit, analitik prosedürler ve yeniden hesaplama gibi yöntemler kullanılmaktadır (Soltani, 2007).

Sınırlı güvence denetiminde ise denetçi daha dar kapsamlı prosedürler uygulamakta ve elde edilen kanıtlar çerçevesinde denetime konu bilginin önemli bir yanlışlık içerdiğine dair herhangi bir bulguya rastlanıp rastlanmadığını değerlendirmektedir. Bu nedenle sınırlı güvence, makul güvenceye kıyasla daha düşük bir güvence düzeyi sağlamaktadır (IAASB, 2014).

3.4. Uluslararası Standartlar

Sürdürülebilirlik raporlarına yönelik güvence uygulamalarında uluslararası düzeyde iki temel standart öne çıkmaktadır: ISAE 3000 ve AA1000 Assurance Standardı (AA1000AS).

ISAE 3000, tarihî finansal bilgilerin bağımsız denetimi dışında kalan güvence denetimlerini düzenleyen genel çerçeve standarttır. Bu standart kapsamında denetçiler, raporlanan bilgilerin önemli yanlışlık içerip içermediğini değerlendirmek amacıyla sistematik kanıt toplama prosedürleri uygulamaktadır (IAASB, 2014).

Türkiye’de güvence denetimlerine ilişkin düzenleme yetkisi Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’na aittir. Bu kapsamda yayımlanan GDS 3000 standardı, tarihî finansal bilgilerin bağımsız denetimi dışında kalan güvence denetimlerinin genel çerçevesini belirlemektedir.

AA1000AS standardı ise sürdürülebilirlik performansının paydaş beklentileri doğrultusunda değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım yalnızca raporlanan verilerin doğruluğunu değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik yönetim

süreçlerinin etkinliğini de değerlendirmektedir (Gal, Akişık ve Woolridge, 2018).

Genel olarak değerlendirildiğinde ISAE 3000 bilgi doğrulama ve denetim metodolojisine odaklanırken, AA1000AS sürdürülebilirlik yönetimi ve paydaş katılımı perspektifini ön plana çıkarmaktadır (Simnett, 2012). Her iki standart da sürdürülebilirlik raporlarının güvenilirliğini artırmayı hedeflemekte ve ESG bilgilerinin finansal sistemle entegrasyonunda önemli bir rol oynamaktadır.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMA YASALARI VE REGÜLASYON ÇERÇEVESİ

Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetim (Environmental, Social, Governance – ESG) performanslarını sistematik biçimde kamuoyuna açıklamalarını sağlayan kurumsal bir raporlama mekanizmasıdır. Başlangıçta gönüllülük esasına dayanan bu uygulamalar, iklim değişikliği riskleri, finansal istikrar kaygıları ve yatırımcı talebindeki artışla birlikte birçok ülkede yasal düzenlemelere konu olmuştur. Günümüzde sürdürülebilirlik raporlaması yalnızca kurumsal sosyal sorumluluk aracı olmaktan çıkmış; finansal sistemle entegre, zorunlu ve denetime tabi bir düzenleyici alan haline gelmiştir.

Bu bölümde sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin küresel düzenleyici gelişmeler incelenmekte; uluslararası standartlar ile Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ve Asya ülkelerindeki uygulamalar karşılaştırılmal olarak değerlendirilmektedir.

4.1. Küresel Düzeyde Düzenleyici Gelişmeler

Küresel düzeyde sürdürülebilirlik raporlamasının standardizasyonuna yönelik en önemli gelişmelerden biri,

Uluslararası Muhasebe Standartları Vakfı (IFRS Foundation) bünyesinde kurulan Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu'dur (ISSB). ISSB tarafından yayımlanan IFRS S1 (Genel Sürdürülebilirlikle İlgili Açıklamalar) ve IFRS S2 (İklimle İlgili Açıklamalar) standartları, şirketlerin sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını finansal performansla ilişkilendirerek açıklamalarını öngörmektedir.

Bu standartların temel amacı sürdürülebilirlik bilgilerinin yatırımcıların karar alma süreçlerine entegre edilmesini sağlamak ve küresel ölçekte karşılaştırılabilir bir raporlama çerçevesi oluşturmaktır. Özellikle iklim risklerinin finansal sistem üzerindeki etkisinin artması, ISSB standartlarının birçok ülkede benimsenmesini hızlandırmıştır (China Briefing, 2024; PWC, 2025; ISS-Corporate, 2024).

Sürdürülebilirlik raporlamasına yönelik bir diğer önemli düzenleme Avrupa Birliği tarafından geliştirilen Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)'dir. 2022 yılında kabul edilen ve 2024 mali yılından itibaren uygulanmaya başlayan CSRD, büyük ölçekli şirketler için sürdürülebilirlik raporlamasını zorunlu hale getirmiştir. Bu düzenleme kapsamında şirketler, sürdürülebilirlik performanslarını Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (ESRS) çerçevesinde açıklamakla yükümlüdür.

CSRD'nin temel amacı sürdürülebilirlik performansının şeffaf, karşılaştırılabilir ve denetlenebilir biçimde sunulmasını sağlamaktır. Bununla birlikte artan raporlama maliyetleri ve rekabet baskıları nedeniyle Avrupa Komisyonu 2025 yılında kapsamın daraltılmasına yönelik bazı değişiklikler önermiştir (Reuters, 2025).

ABD'de ise sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin düzenleyici yaklaşım Avrupa Birliği'ne kıyasla daha temkinli ilerlemiştir. U.S. Securities and Exchange Commission (SEC) 6

Mart 2024 tarihinde halka açık şirketlerin iklimle ilgili riskleri ve sera gazı emisyonlarını açıklamasını öngören düzenlemeleri kabul etmiştir (SEC, 2024). Ancak söz konusu düzenlemeler çeşitli eyaletler ve özel sektör temsilcileri tarafından yasal olarak itiraz edilmiş ve 2025 yılında SEC bu kuralları savunmaktan vazgeçmiştir (SEC, 2025). Bu durum ABD’de sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin düzenleyici çerçevenin henüz tam anlamıyla kurumsallaşmadığını göstermektedir.

4.2. Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlama Düzenlemeleri

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması alanındaki en önemli düzenleme, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) olmuştur (KGK, 2025). TSRS standartları büyük ölçüde ISSB tarafından yayımlanan IFRS S1 ve IFRS S2 standartlarıyla uyumlu bir çerçeve sunmaktadır.

TSRS 1, işletmelerin sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını iş modeli, strateji ve finansal performanslarıyla birlikte açıklamasını öngörmektedir. TSRS 2 ise iklimle ilgili risk ve fırsatlara odaklanmakta ve karbon emisyonları gibi ölçülebilir performans göstergelerinin raporlanmasını zorunlu kılmaktadır (TSRS 1; TSRS 2).

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması yükümlülüğü, kamu yararını ilgilendiren işletmeler için belirlenen büyüklük kriterlerine dayanmaktadır. Aktif toplamı 500 milyon TL, yıllık net satış hasılatı 1 milyar TL ve çalışan sayısı 250 olan işletmelerden en az iki kriteri sağlayan şirketler sürdürülebilirlik raporu hazırlamakla yükümlüdür. Bankalar ise doğrudan bu kapsamda değerlendirilmektedir.

2024 faaliyet dönemine ilişkin sürdürülebilirlik raporlarının 2025 yılı itibarıyla zorunlu güvence denetimine tabi

tutulması öngörülmektedir. Denetimler KGK tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetçiler tarafından gerçekleştirilecektir (KGK, 2025). Bu düzenleme, Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasının yalnızca açıklama değil aynı zamanda denetim temelli bir düzenleyici çerçeveye oturtulduğunu göstermektedir.

4.3. Asya-Pasifik Bölgesinde Regölasyon Yaklaşımları

Asya-Pasifik bölgesinde sürdürülebilirlik raporlaması son yıllarda hızla kurumsallaşmaktadır. Birçok ülke ISSB standartlarını benimsemekte veya ulusal düzenlemelerini bu standartlarla uyumlu hale getirmektedir.

Çin, IFRS S1 ve S2 ile uyumlu Sürdürülebilirlik Açıklama Standardı (SDS) taslağını yayımlamış ve 2030 yılına kadar zorunlu bir raporlama sistemi oluşturmayı hedeflemiştir (China Briefing, 2024). Hindistan’da Menkul Kıymetler ve Borsa Kurulu (SEBI) en büyük 1000 halka açık şirket için sürdürülebilirlik raporlamasını zorunlu hale getirmiştir (Reuters, 2025).

Benzer şekilde Japonya, Güney Kore, Singapur ve Hong Kong gibi ülkeler ISSB standartlarıyla uyumlu sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerini yürürlüğe koymuştur (PWC, 2025; ISS- Corporate, 2024; HSBC, 2025; IAS Plus, 2024).

Genel olarak değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik raporlaması küresel ölçekte finansal sistemin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Avrupa Birliği daha kapsamlı ve zorunlu bir model benimserken, ABD daha temkinli ve tartışmalı bir düzenleyici yaklaşım sergilemektedir. Türkiye ve birçok Asya ülkesi ise ISSB standartlarıyla uyumlu bir regölasyon çerçevesi geliştirerek küresel sürdürülebilirlik raporlama sistemine entegre olmaktadır.

5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI VE GÜVENCE DENETİMİNİN FİNANSAL YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale gelmesi ve bu raporların güvence denetimine tabi tutulması, finansal sistem üzerinde çok boyutlu etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler yalnızca kurumsal şeffaflığın artmasıyla sınırlı değildir; aynı zamanda sermaye maliyeti, risk fiyatlaması, yatırımcı davranışı ve kurumsal yönetim kalitesi gibi finansal yapının temel bileşenlerini de doğrudan etkilemektedir. Mevcut literatür, ESG açıklamaları ve güvence mekanizmalarının finansal sonuçlar üzerindeki etkisini giderek daha güçlü biçimde ortaya koymaktadır.

5.1. Bilgi Güvenilirliği ve Yatırımcı Güveni

Finansal piyasaların etkinliği büyük ölçüde bilgi kalitesine bağlıdır. Healy ve Palepu (2001), kurumsal açıklamaların bilgi asimetrisini azaltarak sermaye piyasalarının etkinliğini artırdığını belirtmektedir. ESG açıklamaları da bu çerçevede yatırımcıların şirket risklerini daha doğru değerlendirmesine olanak sağlamaktadır.

Bununla birlikte gönüllü sürdürülebilirlik açıklamalarında bilgi kalitesi sıklıkla tartışma konusu olmaktadır. Bu noktada güvence denetimi kritik bir rol oynamaktadır. Simnett, Vanstraelen ve Chua (2009), sürdürülebilirlik raporlarının bağımsız güvenceye tabi tutulmasının yatırımcılar açısından daha güçlü bir güven sinyali oluşturduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Casey ve Grenier (2015), ESG raporlarının denetiminin bilgi güvenilirliğini artırdığını ve piyasa tarafından olumlu algılandığını ortaya koymuştur.

Güvence denetimi aynı zamanda “greenwashing” riskini azaltarak ESG verisinin doğruluğunu güçlendirmektedir (Michelon, Pilonato ve Ricceri, 2015). Bu durum

sürdürülebilirlik raporlamasının gönüllü bir iletişim aracından çıkarak finansal karar süreçlerinde güvenilir bir bilgi kaynağı haline gelmesine katkı sağlamaktadır.

5.2. ESG Açıklamaları ve Sermaye Maliyeti

ESG performansı ile sermaye maliyeti arasındaki ilişki literatürde geniş biçimde incelenmiştir. Dhaliwal vd. (2011), sürdürülebilirlik raporlaması yapan firmaların daha düşük özsermaye maliyetine sahip olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde El Ghouli, Guedhami, Kwok ve Mishra (2011), yüksek ESG performansının sermaye maliyetini azalttığını ortaya koymuştur.

Borçlanma maliyeti açısından da benzer sonuçlar bulunmaktadır. Oikonomou, Brooks ve Pavelin (2014), ESG performansı güçlü olan firmaların kredi risk primlerinin daha düşük olduğunu göstermektedir.

Bu ilişkinin temel mekanizması risk algısındaki azalmadır. Lins, Servaes ve Tamayo (2017), özellikle kriz dönemlerinde sosyal sermayesi yüksek firmaların daha yüksek piyasa performansı sergilediğini ortaya koymuştur. Güvence denetimi de bu ilişkiyi güçlendirerek ESG açıklamalarının yatırımcılar tarafından daha güvenilir kabul edilmesine katkı sağlamaktadır (Casey ve Grenier, 2015).

5.3. ESG Verisinin Finansal Risk Değerlendirmesindeki Rolü

Finansal risk analizleri geleneksel olarak bilanço ve gelir tablosu verilerine dayanmaktadır. Ancak iklim riski, geçiş riski ve düzenleyici risk gibi faktörler klasik finansal göstergelerde doğrudan görünmemesine rağmen işletmelerin uzun vadeli performansı üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır.

Bu nedenle ESG göstergeleri finansal risk değerlendirme süreçlerinde giderek daha fazla dikkate alınmaktadır. Krüger

(2015), olumsuz ESG haberlerinin hisse senedi getirileri üzerinde negatif etkiler yarattığını göstermiştir. Benzer şekilde Bolton ve Kacperczyk (2025), karbon emisyonu yüksek firmaların daha yüksek sermaye maliyetiyle karşılaştığını ortaya koymuştur. Kredi piyasalarında da ESG risklerinin kredi notlarını etkilediği görülmektedir (Jiraporn vd., 2014).

Zorunlu sürdürülebilirlik raporlama düzenlemeleri ve güvence denetimi uygulamaları ESG verilerinin finansal risk analizlerinde daha sistematik biçimde kullanılmasına katkı sağlamaktadır.

5.4. Kurumsal Yönetim ve Finansal Şeffaflık

ESG raporlaması ve güvence mekanizmaları kurumsal yönetim kalitesiyle yakından ilişkilidir. Shleifer ve Vishny (2003), güçlü kurumsal yönetimin yatırımcı güvenini artırdığını vurgulamaktadır.

ESG açıklamaları şirketlerin yönetim yapılarının daha şeffaf biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Cheng, Ioannou ve Serafeim (2014) yüksek ESG performansına sahip firmaların finansal kısıtlarının daha düşük olduğunu göstermiştir.

Güvence denetimi ise iç kontrol sistemlerinin kalitesini artırarak kurumsal yönetim mekanizmalarını güçlendirmektedir. Denetime tabi ESG raporları, yönetim kurullarının sürdürülebilirlik risklerini daha sistematik biçimde ele almasını teşvik etmektedir.

5.5. Finansal Yapının Sürdürülebilirlik Eksenine Dönüşümü

Sürdürülebilirlik raporlaması ve güvence mekanizmalarının kurumsallaşması finansal yapı kavramının kapsamını genişletmektedir. Geleneksel finansal yapı anlayışı borç-öz kaynak dengesi, sermaye maliyeti ve likidite yönetimi gibi göstergelere odaklanırken, günümüzde ESG riskleri, iklim

geçiş senaryoları ve sürdürülebilir finansman araçları bu yapının önemli bileşenleri haline gelmiştir.

Yüksek ESG performansına sahip firmaların daha düşük sermaye maliyetine sahip olduğu ve kredi piyasalarında daha avantajlı finansman koşullarına erişebildiği gösterilmiştir (Dhaliwal vd., 2011; El Ghoul vd., 2011; Oikonomou vd., 2014).

Ayrıca yeşil tahviller, sürdürülebilirlik bağlantılı krediler ve ESG temalı yatırım fonları gibi finansman araçlarının yaygınlaşması sermaye akışının yönünü değiştirmektedir. Bu gelişmeler finansal sistemin sürdürülebilir yatırımları teşvik eden bir yapıya doğru evrildiğini göstermektedir.

Bu bağlamda finansal yapı artık yalnızca bilanço bileşenlerinden oluşan statik bir yapı değil; sürdürülebilirlik riskleri ve fırsatlarıyla şekillenen dinamik bir sistem olarak değerlendirilmektedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sürdürülebilirlik raporlaması, son yıllarda işletmelerin yalnızca çevresel ve sosyal sorumluluklarını açıklayan gönüllü bir uygulama olmaktan çıkarak finansal sistemin işleyişini doğrudan etkileyen kurumsal bir raporlama mekanizmasına dönüşmüştür. Küresel ölçekte artan iklim riskleri, düzenleyici baskılar ve yatırımcı talepleri, işletmelerin ESG performanslarını daha sistematik ve karşılaştırılabilir biçimde raporlamasını zorunlu hale getirmiştir. Bu dönüşüm, finansal piyasalarda bilgi yapısını yeniden şekillendirmiş ve sürdürülebilirlik verisinin yatırımcı karar alma süreçlerinde önemli bir girdi haline gelmesine yol açmıştır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlaması, güvence denetimi ve düzenleyici çerçevenin finansal yapı üzerindeki etkileri teorik ve mevcut literatür ışığında değerlendirilmiştir.

İncelenen literatür, sürdürülebilirlik açıklamalarının bilgi asimetrisini azaltarak yatırımcıların şirket risklerini daha doğru değerlendirmesine katkı sağladığını göstermektedir. Özellikle bağımsız güvence denetimi, sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgilerin güvenilirliğini artırarak yatırımcı güvenini güçlendirmekte ve finansal piyasalarda daha etkin bir bilgi ortamı oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bu durum, sürdürülebilirlik raporlamasının yalnızca kurumsal iletişim aracı değil, aynı zamanda finansal sistemde güven ve şeffaflık sağlayan bir mekanizma olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Mevcut literatür bulguları, ESG performansı ve açıklamalarının sermaye maliyeti, risk değerlendirmesi ve finansal performans üzerinde önemli etkiler yarattığını göstermektedir. Yüksek ESG performansına sahip firmaların daha düşük sermaye maliyetiyle finansman sağlayabildiği, kredi risk primlerinin azaldığı ve yatırımcı güveninin arttığı yönünde güçlü bulgular bulunmaktadır. Bunun yanı sıra karbon emisyonu, çevresel riskler ve yönetim kalitesi gibi faktörler finansal piyasalarda giderek daha fazla fiyatlanmakta ve yatırımcıların portföy kararlarında belirleyici rol oynamaktadır. Bu gelişmeler, ESG verisinin finansal risk analizinin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir.

Sürdürülebilirlik raporlarına verilen güvence denetimi ise bu dönüşümün önemli bir tamamlayıcı unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Bağımsız güvence hizmetleri, sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini değerlendirerek “greenwashing” riskini azaltmakta ve paydaşların raporlanan bilgilere duyduğu güveni artırmaktadır. Bu bağlamda güvence denetimi, sürdürülebilirlik raporlamasının finansal sistemle entegrasyonunu güçlendiren kritik bir kurumsal mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

Düzenleyici gelişmeler de bu dönüşümü hızlandırmaktadır. ISSB standartlarının küresel ölçekte benimsenmesi, Avrupa Birliği'nde yürürlüğe giren CSRD düzenlemeleri ve birçok ülkede sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale getirilmesi, ESG açıklamalarının finansal raporlama sistemine entegre edilmesine yönelik önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de yürürlüğe giren Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) da bu küresel dönüşümün bir parçası olup sürdürülebilirlik raporlamasının denetim temelli bir düzenleyici çerçeveye kavuşmasını sağlamaktadır. Bu gelişmeler, sürdürülebilirlik raporlamasının gönüllü bir uygulamadan çıkarak finansal sistemin kurumsal altyapısına entegre edilen bir düzenleme alanı haline geldiğini göstermektedir.

Bu dönüşümün en önemli sonuçlarından biri finansal yapı kavramının yeniden tanımlanmasıdır. Geleneksel finansal yapı anlayışı borç-öz kaynak dengesi ve sermaye maliyeti gibi finansal göstergelere odaklanırken, günümüzde bu yapı ESG riskleri, iklim geçiş senaryoları ve sürdürülebilir finansman araçlarıyla birlikte değerlendirilmektedir. Yeşil tahviller, sürdürülebilirlik bağlantılı krediler ve ESG odaklı yatırım fonlarının yaygınlaşması, sermaye piyasalarında sürdürülebilirlik odaklı finansman mekanizmalarının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum finansal yapıların statik bir bilanço bileşimi olmaktan çıkarak sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarıyla şekillenen dinamik bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak sürdürülebilirlik raporlaması, güvence denetimi ve düzenleyici çerçeve birlikte değerlendirildiğinde finansal sistemde çok boyutlu bir dönüşüm sürecinin yaşandığı görülmektedir. Bu dönüşüm yalnızca kurumsal raporlama pratiklerini değil; sermaye maliyeti, risk fiyatlaması, yatırımcı davranışı ve finansal strateji gibi finansal yapının temel unsurlarını da yeniden şekillendirmektedir. ESG verisinin

finansal karar alma süreçlerine entegrasyonu, sürdürülebilirlik performansını uzun vadeli değer yaratımının önemli bir belirleyicisi haline getirmiştir.

Bununla birlikte literatürde sürdürülebilirlik raporlaması, güvence denetimi ve finansal yapı arasındaki ilişkileri bütüncül bir perspektifle inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu grlmektedir. Özellikle zorunlu sürdürülebilirlik raporlama uygulamalarının finansal piyasalar üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmalar literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Gelecek araştırmalar açısından sürdürülebilirlik raporlaması ve güvence denetiminin finansal sonuçları üzerine yapılacak çalışmalar önemli katkılar sağlayabilir. Özellikle zorunlu sürdürülebilirlik raporlama uygulamalarının sermaye maliyeti, finansal risk ve firma değeri üzerindeki etkilerinin farklı ülkeler ve sektörler bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesi literatüre yeni bulgular kazandırabilir. Ayrıca sürdürülebilir finansman araçlarının sermaye yapısı ve yatırım kararları üzerindeki etkileri ile ESG verisinin kredi risk modellemelerine entegrasyonu da gelecekte araştırılması gereken önemli alanlar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- AccountAbility. (2015). AA1000 stakeholder engagement standard (AA1000SES). <https://www.accountability.org/standards/aa1000-stakeholder-engagement> (Erişim Tarihi: (10.01.2026).
- AccountAbility. (2020). AA1000 Assurance Standard (AA1000AS v3). <https://accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard>
- AccountAbility. 2008. AA1000 Assurance Standard 2008, London.https://cdn.prod.website-files.com/66c88eda3115d0e65f9857df/66ecb9d185acd10dc5c276a7_AA1000-AccountAbility-Stakeholder-Engagement-2015-English.pdf
- AccountAbility. 2025. Sustainability Assurance Standards – Bridging Document https://cdn.prod.website-files.com/66c88eda3115d0e65f9857df/67a0fe3b861c85927c8b1445_Bridging%20Document%202025.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2026).
- American Accounting Association. (1972). A Statement of Basic Auditing Concepts. ASOBAC) *Accounting Review (Supplement)*, 17-71.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), 99-120.
- Bolton, P., & Kacperczyk, M. T. (2025). Carbon Disclosure and the Cost of Capital. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3755613>
- Buallay, A. M. (2020). *The level of sustainability reporting and its impact on firm performance: the moderating role of a country's sustainability reporting law* (Doctoral dissertation, Brunel University London).

- Casey, R. J., & Grenier, J. H. (2015). Understanding and contributing to the enigma of corporate social responsibility (CSR) assurance in the United States. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(1), 97-130.
- Cheng, B., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). Corporate social responsibility and access to finance. *Strategic management journal*, 35(1), 1-23.
- China Briefing. (9 Nisan 2024). *China releases ESG reporting standards for businesses*. <https://www.china-briefing.com/news/china-releases-esg-reporting-standards-for-businesses/> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).
- Clark, G. L., Feiner, A., & Viehs, M. (2015). From the stockholder to the stakeholder: How sustainability can drive financial outperformance. *Available at SSRN 2508281*.
- Clarkson, M. E. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of management review*, 20(1), 92-117.
- Connelly, B. L., Certo, S. T., Ireland, R. D., & Reutzel, C. R. (2011). Signaling theory: A review and assessment. *Journal of management*, 37(1), 39-67.
- Daub, C. H. (2007). Assessing the quality of sustainability reporting: an alternative methodological approach. *Journal of cleaner production*, 15(1), 75-85.
- Deegan, C. (2002). Introduction: The legitimising effect of social and environmental disclosures—a theoretical foundation. *Accounting, auditing & accountability journal*, 15(3), 282-311.

- Deegan, C., Cooper, B. J., & Shelly, M. (2006). An investigation of TBL report assurance statements: Australian evidence. *Australian Accounting Review*, 16(39), 2-18.
- Dhaliwal, D. S., Li, O. Z., Tsang, A., & Yang, Y. G. (2011). Voluntary nonfinancial disclosure and the cost of equity capital: The initiation of corporate social responsibility reporting. *The accounting review*, 86(1), 59-100.
- Dinç, E., & Atabay, E. (2016). Güvence Denetim Standartları ve Güvence Denetim Süreci. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(Muhasebe Denetimi Özel Sayısı), 1527-1541.
- Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Management science*, 60(11), 2835-2857.
- Edgley, C., Jones, M. J., & Atkins, J. (2015). The adoption of the materiality concept in social and environmental reporting assurance: A field study approach. *The British Accounting Review*, 47(1), 1-18.
- El Ghouli, S., Guedhami, O., Kwok, C. C., & Mishra, D. R. (2011). Does corporate social responsibility affect the cost of capital?. *Journal of banking & finance*, 35(9), 2388-2406.
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic management: A stakeholder approach*. Cambridge university press.
- Friede, G., Busch, T., & Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of sustainable finance & investment*, 5(4), 210-233.
- Gal, G., Akisik, O., & Wooldridge, W. (Eds.). (2018). *Sustainability and social responsibility: regulation and reporting*. Springer Singapore.

- Gray, R., Owen, D., & Adams, C. (1996). *Accounting & accountability: changes and challenges in corporate social and environmental reporting*. Prentice hall.
- Guthrie, J., & Parker, L. (2010). Corporate social disclosure practice: a comparative international analysis. In *Social and Environmental Accounting* (pp. 157-172). SAGE Publications.
- Healy, P. M., & Palepu, K. G. (2001). Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of accounting and economics*, 31(1-3), 405-440.
- HSBC. (2025). *How ESG reporting is shaping Asia: Widening the scope – how to find the opportunity in Asia’s climate reporting challenge*. HSBC Business Insights <https://www.business.hsbc.com/en-gb/insights/sustainability/widening-the-scope-how-to-find-the-opportunity-in-asias-climate-reporting-challenge> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).
- IAASB (2013). *ISAE 3000 (Revised) Assurance Engagements Other than Audits or Reviews of Historical Financial Information*. New York: International Federation of Accountants.
- IAASB, (2014) “Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements”, Volume II, 2014, 2014 Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements | IAASB, (Erişim Tarihi: 09.02.2025).
- IAS Plus. (5 Aralık 2024). *Hong Kong announces plans to implement ISSB standards*.

<https://www.iasplus.com/en/news/2024/12/hong-kong-issb> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

IFAC, (2024). *The state of play: Sustainability disclosure & assurance 2019–2022: Trends & analysis*. <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/audit-assurance/publications/state-play-sustainability-disclosure-assurance-2019-2022-trends-analysis>

ISS Corporate. (10 Nisan 2024). *Mandatory climate disclosure in South Korea*. <https://www.iss-corporate.com/library/mandatory-climate-disclosure-in-south-korea/> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm. *Managerial behavior, agency costs and ownership structure*, 3(4), 305-360.

Jiraporn, P., Jiraporn, N., Boeprasert, A., & Chang, K. (2014). Does corporate social responsibility (CSR) improve credit ratings? Evidence from geographic identification. *Financial management*, 43(3), 505-531.

Junior, R. M., Best, P. J., & Cotter, J. (2014). Sustainability reporting and assurance: A historical analysis on a world-wide phenomenon. *Journal of business ethics*, 120, 1-11.

KGK (2025), <https://www.kgk.gov.tr/surdurulebilirlik-sss> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

KGK. 2015. GDS 3000 Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğer Güvence Denetimleri, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/GDS_3000.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.2026).

Krüger, P. (2015). Corporate goodness and shareholder wealth. *Journal of financial economics*, 115(2), 304-329.

- Leuz, C., & Wysocki, P. D. (2016). The economics of disclosure and financial reporting regulation: Evidence and suggestions for future research. *Journal of accounting research*, 54(2), 525-622.
- Lins, K. V., Servaes, H., & Tamayo, A. (2017). Social capital, trust, and firm performance: The value of corporate social responsibility during the financial crisis. *the Journal of Finance*, 72(4), 1785-1824.
- Lu, Y., & Abeysekera, I. (2014). Stakeholders' power, corporate characteristics, and social and environmental disclosure: evidence from China. *Journal of cleaner production*, 64, 426-436.
- Manchiraju, H., & Rajgopal, S. (2017). Does corporate social responsibility (CSR) create shareholder value? Evidence from the Indian Companies Act 2013. *Journal of Accounting Research*, 55(5), 1257-1300.
- Michelon, G., Pilonato, S., & Ricceri, F. (2015). CSR reporting practices and the quality of disclosure: An empirical analysis. *Critical perspectives on accounting*, 33, 59-78.
- O'Dwyer, B. (2011). The case of sustainability assurance: Constructing a new assurance service. *Contemporary Accounting Research*, 28(4), 1230-1266.
- Oikonomou, I., Brooks, C., & Pavelin, S. (2014). The effects of corporate social performance on the cost of corporate debt and credit ratings. *Financial Review*, 49(1), 49-75.
- Power, M. (1997). *The audit society: Rituals of verification*. OUP Oxford.
- PwC. (29 Mart 2024). *Japan releases inaugural IFRS-aligned sustainability reporting standards*. <https://viewpoint.pwc.com/dt/us/en/pwc/news-and->

alerts/news/News/japanissbstandards.html (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

Reuters, (26 şubat 2025). *What’s inside the EU’s simplification ‘omnibus’ sustainability rules?* Reuters. <https://www.reuters.com/sustainability/whats-inside-eus-simplification-omnibus-sustainability-rules-2025-02-26/> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

SEC, (2024), *SEC Adopts Rules to Enhance and Standardize Climate-Related Disclosures for Investors*. (n.d.a). https://www.sec.gov/newsroom/press-releases/2024-31?utm_source (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

SEC, (2025), *SEC Votes to End Defense of Climate Disclosure Rules*. (n.d.-a). https://www.sec.gov/newsroom/press-releases/2025-58?utm_source (Erişim Tarihi: 25.11.2025).

Selimoğlu, S. K., Arsoy, A. P., & Kılınçarslan, T. B. (2022). Güvence denetiminin unsurları bağlamında uluslararası güvence denetimi standardı 3410’a göre sera gazı beyanlarına ilişkin güvence oluşturulması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (95), 21-34.

Shleifer, A., & Vishny, R. W. (2003). Stock market driven acquisitions. *Journal of financial Economics*, 70(3), 295-311.

Simnett, R. (2012). Assurance of sustainability reports: Revision of ISAE 3000 and associated research opportunities. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 3(1), 89-98.

Simnett, R., Vanstraelen, A., & Chua, W. F. (2009). Assurance on sustainability reports: An international comparison. *The accounting review*, 84(3), 937-967.

- Soltani, B. (2007). *Auditing: An international approach*. Pearson education.
- Spence, M. (1973). I the MIT press. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355-374.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of management review*, 20(3), 571-610.
- TSRS 1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/RaporlamaStandarti/TSRS%201.pdf> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).
- TSRS 2 İklimle İlgili Açıklamalar, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/RaporlamaStandarti/TSRS%202.pdf> (Erişim Tarihi: 25.11.2025).
- Verrecchia, R. E. (2001). Essays on disclosure. *Journal of Accounting and Economics*, 32(1-3), 97-180.
- Waddock, S. A., & Graves, S. B. (1997). The corporate social performance–financial performance link. *Strategic management journal*, 18(4), 303-319.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1978). Towards a positive theory of the determination of accounting standards. *Accounting review*, 112-134.

MUHASEBE ALANINDA BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com